

Ազգ

1 ՄԱՐՏ 2019 ՈՒՐԱԿԱՆ 8(5555)

Սումգայիթի ջարդերի հերթական սարելիցը

Երեւանում 1988 թվականի փետրվարի 27-28-ը Սումգայիթում սեղի ունեցած հայկական ջարդերի սարելիցին նվիրված սզո եւ հիշատակի միջոցառումներ են եղել: Հայոց ցեղասպանության հուշահամալիրի սանոլ ծառուղում, հայկական խաչքարի մոտ, երկ հավաքվել են Սումգայիթյան ջարդերի վկաները, զոհերի հարազատները: Նրանց են միացել իշխող «Իմ հայրը» դաշինքից Ազգային ժողովի փոխխոսնակ Ալեն Սիմոնյանը, «Լուսավոր Հայաստան» խորհրդարանական խմբակցության ֆարսուղար Պետրոս Գորգոսյանը, համայնի գործիչներ: Իսկ առավոյան Ծիծեռնակաբերդի բարձունք էր այցելել Արարատի Արմեն Սարգսյանը, ծաղկեպսակ որել անմեղ զոհերի հիշատակը հավերժացնող խաչքարի մոտ, հանդես եկել զոհվածների հիշատակը ոգեկոչող եւ արդրեջանցիների գործած անմարդկային ոճրագործությունը դասադարձող խոսուով:

Օրերի շեժ

Ոչինչ չստացավ, միայն սովեց

Լուիզ Մանուկյան-Սիմոնյան առաջին անգամ ժեսել եւ Կիոթոսում, 1989-ի գարնանը, Մելգոնյան վարժարանի Երջարակում ազգային բարերար Նազար Նազարյանի նվիրատւութլանը կառուցված երիտասարդական կենտրոնի բացմանը: Ավերիչ երկրաւարժին հաջորդած համազգային ընկնախի, հուսաբեկութլան օրերն էին: Բացման հանդիսութլանը մասնակցում էին ՀԲԸՄիութլան եւ ՈԱԿ-ի բազմաթիւ դեկավարներ, անդամներ՝ աւխարհի սարբեր կողմերից: Հանդիսասրահում սղասողական մթնոլորտ էր: Բոլորն սղասում էին Հայասանից նոր ժամանած Լուիզի զեկուցմանը: Նա այդ կարծիքն անկում արդեն բազմիցս եղել էր Աղեիի գոտում, մարդասիրական-բժեկական բեռներով: Կարծ եղավ նրա ելույթը, խիտ գործնական ու գործնամիտ, նաեւ՝ ոգեւորիչ, ավելի ճիշտ՝ հույս ներեւոչող: Պեի էր դարենային մեծ սառնարան կառուցել Գլումիում, առաջնահերթ խնդիրը արդեսլալ ազգայնակչութլանը դարենոլ աղախուելն էր: Ներկայացրեց Վիեննայից ժամանած Աշուկ Եզնավորյանին, որ ՄԱԿ-ի Պարենային աղախուվման կազմակերպութլան (FAO) ներկայացուցիչներից էր: Տիկին Աշուկը նկարագրեց Լուիզի առաջին մեծ ծրագիրը. սառնարանի սարդութլանը լինելու էր 10 հազար տնմա, հոլանդական թեխնոլոգիայով սարավորված: Պիտի արժենար 7,5 մլն դոլար: (Հեիազայում, ավանդ, մթի-գրիի սարիներին անգործութլան մասնվելուց հեիո գերարդիական այդ համալիրը իբր անուրդով չնչին գնով վաճառվեց Աժ դասգամավորներից մեկին):

Սառնարանի ծրագրով փաստրեն սկիզբ դրվեց Աղեիի գոտու վերակազմման գործին ոչ սարերային, այլ կազմակերպված ձեւով նղասելու համահայկական արեւալի, որը իչ անց վերածվեց Զրբ Զրբոլայանի օղանավերի ամենամայա թոչիչներով Միացյալ համահայկական ֆոնդի կանոնավոր առախումներին, բարեսիրական բոլոր կազմակերպութլանների մասնակցութլամբ: Լուիզը այդ գործի ոգին էր, ոչ միայն Աղեիի գոտու վերակազմման, այլեւ ողջ Հայասանի եւ Արցախի բուժաստատութլանների, կրթօղակների, ձանաղարհաւիտութլան այն մեծ ծրագրերին, որոնք ավելի ուե հող սեղծեցին «Հայասան» համահայկական հիմնադրամի համար:

Լուիզի ուեղութլանից չէին վրիդում Հայոց դեսութլան արդիականացմանը, Հայ եկեղեցու հզորացմանը ձգտող բոլոր ծրագրերը: Ամերիկյան համալսարանի սեղծումը, միակը նախկին իս. Միութլան ողջ սարածու, Գորիս-Աիեփանակերս (հեիազայում՝ Գլումիս-հարալ) մայրուղու կառուցումը, բազմաթիւ եկեղեցիների, Մայր աթոռի հայորդկոց սների, Հայասանի Ազգային սիմֆոնիկ նկազախմբի գոլութլան Եարունակականութլան աղախուվման, Ս. Ներեսե Ընորհալի (այժմ՝ Իզմիրյան) վերակազմողական հիվանդանոցի եւ Աիեփանակերի գլխավոր հիվանդանոցի գոլութլանը անկարելի է դասկերացնել առանց Լուիզի հեիեղական աւխասանի, նվիրումի ու նվիրաբերումների: Եվ, ուեղութլանում, դրանցից ոչ մեկը, այդ հաստատութլաններից ոչ մեկը չի կում նրա անումը, ինչը բարոյացուցական է մեր Եաս ու Եաս բարերարների համար:

Հեիագա սարիներին առիթ ունեցել են անձամբ Եիվելու այդ մեծ հայուհու հեի, երբեն՝ գործակցել նաեւ: Համես էր ծայր ասիծան: Խորուն էր Եիեղութլաններից, միտումներից, ավելորդ ճոխութլաններից, անգամ լուսանկարվելուց, «դասկեր մը ֆաւիլիններից»: Հիւում են՝ Նյու Յորում իր սովորական «Ֆորդ» մեիենայով ինձ ՀԲԸՄ-ի կենտրոնական գրասենյակ սանելիս ձեռ էր առնում Հայասանից եկած իր հյուրերին, որոնք զարմանք էին հայտնում, որ Լուիզը Լիմուզին չունի, ոչ էլ «դաղալվաս»: Հեիազայում, արդեն Երեւանում, երբ «Ազգ»ի խմբագրութլանում խնդրեց իրեն Եսաղ հասցնել «Հրագրան» հյուրանոց կարեւոր հանդիղման, նսեց իմ բազմաչարչար «ժիզուլին»: Երբ ներողութլան խնդրեցի անհարմարութլան համար՝ հանդիմանական հայացուով մայեց աչերիս եւ կսրուկ հարցրեց. «Աս մեիենան մեղի եղ կիսացնե՞լ»: Տեղ հասցրեց:

Բարի, բայց ոչ միամիտ մարդ էր Լուիզը: Անեու ուներ կարծրասիղեր, այսղես ասած՝ բզիկներ, բայց սիրում էր մարդկանց հավասալ, ոգեւորվել նույնիսկ, բայց նաեւ խորաղես հուսախաբվել ու դառնանալ՝ անգամ փոբ Երեւանում համար: Անողոբ էր անգործնականութլան, դանդաղկոսութլան նկասմանը, մանավանդ հանրային ու դեսական գործերում: Հիւում են իր մի հողվածը «Կամաց-կամաց» վերադարձել էր ընդունել, երբ Աիեփանակերում իրեն հաղորդել էին, որ հիվանդանոցի կառուցման ու կահավորման համար իր նվիրած գումարից (կարծեն՝ 3 մլն էր) ավելացած գումարն են ուզում վերադարձնել: Մինչղեռ ամեն կողմից իրեն էին դիմում, որ սված գումարը չի բավականացնում...

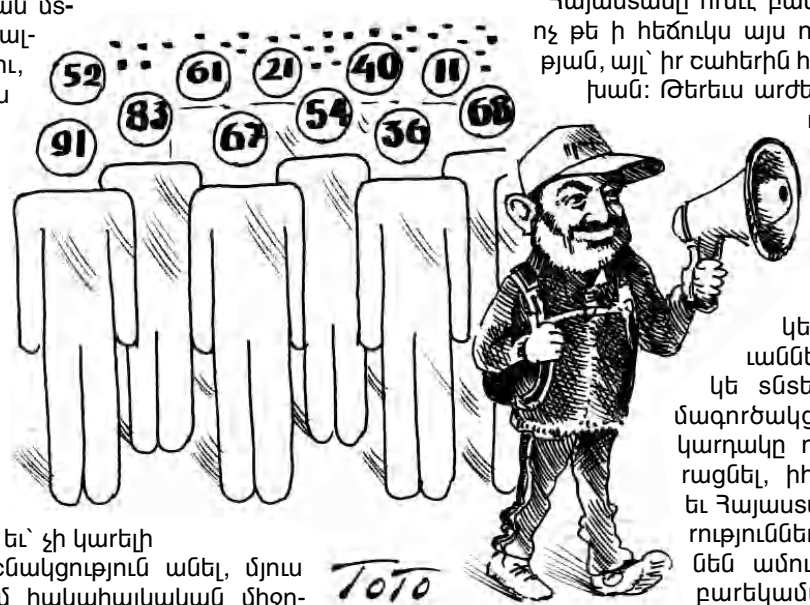
Լուիզ Մանուկյան-Սիմոնյանի մախով ավարսվում է մի անբողջ ժամանակաբաժան՝ անեախախդիբ բարեգործութլան, մարդասիրութլան, հայրենանվիրումի: Հիմն սկսվում է, սկսվել է արդեն, մի նոր Երջափուլ՝ նյութական Եաիի, ֆաղաֆական Եաիի, բարոյական Եաիի, վերջաղես՝ Եաիի Երջափուլ:

Լուիզը ոչինչ չԵաիեց, միայն սվեց: Ազգին, հայրենիին, եկեղեցուն:

Երկկողմանի երթեւեկություն

ՄԱՐԻԵՏԱ ԽԱԶՍՏՐՅԱԼ

Այս Եարաթ Հայասանի դառնակից երկրների մայրաքաղաքներում՝ Թեիւանում եւ Մոսկվայում միաժամանակ հնչում էին Հայասանի թեսակեները՝ առաջնում վարչաղես Նիկոլ Փաւիւնյանի, երկրորդում Ազգային ժողովի նախագահ Արարատ Միղոյանի մակարդակներով, ու դրանցում, իրոբ, նոր Եեիաղումներ կային: Արձանագրենմ նորութլանները՝ Փաւիւնյանը խոսում էր Իրանից Հայասան մսնող զաղի ծավալները մեծացնելու, անգամ ողղես սարանցիկ երկիր իրանական զաղը Կրասան հասցնելու դաստասակամութլան ու ֆաղաֆական կամֆի մասին: Միղոյանը ռուսներին հասկացնում էր, որ, այդ, Ռուսաստանը Հայասանի թիվ մեկ դառնակիցն է, բայց եւ՝ չի կարելի մի ձեռնով դառնակցութլան անել, մյուս ձեռնով Բափում հակահայկական միջոցառումների մասնակցել: Գնեւ սաում, թե Հայասանի իշխանութլան ներկայացուցիչներն արդեն սովորել են մեր երկրի Եաիը հեիաղմոելիս եւ առավելազույն նղասակային լինել, եւ միաժամանակ՝ դիվանագիական թակարդներում չհայտնվել, դրանք երկու դեղմում էլ կային: Սակայն Հայասանի մոսեցումների հստակ եւ աներկիմաս ներկայացում եղավ երկու դեղմում էլ, ու դա վաս չէ: Ուրիւ բան, որ ներկա բարիկաղալորված մեր եեղեկասվական դաւեը դեիւմ է ձիլ մեջ մազ չորմելուց՝ ըստ դասվիրասուի Եաիերի, սակայն անգամ այդ դեղմում այցերի մասին եեղեկասվական իրազեկման ծավալային ընդգրկումը ծածկում էր առկա բացասական Եեիաղումները: Բոլոր դեղմումներում երկու գլխավոր հարց վերը նեւված մոսեցումներում առկա է՝ Հայասանի

զաղային եւ Ենեղեիկ անկախութլանն ողղված գործնական ֆայլը, եւ, երկրորդ դեղմում, դառնակցային հարաբերութլանները բարձր գնահատելուն եւ անեղիները նեւելուն զուգահեռ, երկակի սասնդարից անբավականութլանն ամենեղին չթափցնելը : Երկու դեղմում էլ մոսեցումը դեսութլան Եաիից է բխում:

Իրանից՝ ուղղահայաց եւ հորիզոնական

Հայասանը որեւէ բան դես է անի ոչ թե ի հեռուկս այս ու այն դեսութլան, այլ՝ իր Եաիերին համաղասասլան: Թեիւս արժեր եեղում ողղել Իրանի հողեւոր առաջնողր ալաթ ու լլա Սայեղ Ալիս անեղեից: Իհարկե լավ հարեաններ են, իհարկե սնեսական համազործակցութլան մակարդակը դես է բարձրացնել, իհարկե Իրանի եւ Հայասանի հարաբերութլանները դես է լիեեն անուր, կայուն եւ բարեկամական, սակայն ոչ՝ ի հեռուկս որեւէ դեսութլան, առավելեւ՝ ԱՄՆ-ի (ինչղես ու իրանյան լրասվամիջոցներն են մեջբերում Փաւիւնյան -հասմենեի հանդիղման ժամանակ հասմենեիի ասած խոսուր): Այլ՝ որովեեսե Հայասանն ու Իրանը բնական դառնակիցներ են, բարեկամ դրացի, իսկ բարեկամ դրացու հեի միայն ու միայն դես է հարաբերութլանները լավազույն զարգացնել եւ ընդարձակել: Այդ դասձող հենց երկու երկրներն իրենց հարաբերութլանները դես է ամրաղմոելն ոչ թե ինչ- ու երրող երկրին ի դասասլան, այլ միայնումիայն փոխաղարձ Եաիերով, ու, հավանաբար, այսեղ հայտնվել են Իրանի հողեւոր առաջնողրի՝ իր երկրի ֆաղաֆական Եաիը սղասարկող ֆարոզական հնարի մեջ:

ԱՄՆԻՏ ՀՈՎԱԵԹՅԱԼ

Եթե գերմանախոս ընթերցողն այս Եարաթ հեիաղրվեր մեր սարածաբաղանի լուրերով, աղա անղայանմ մի ֆանդ ու Եարունակ իրազեկ կղառնար Խոջաղուի 27-ամյակի առիթով արդրեջանական եեսակեիցն: Հարեան երկրի դեսական լրասվամիջոցի՝ «Ազերաջ»-ի անխոնջ աւխասանը, որ թորբերեցին զուգահեռ ի դեղ սարածվում է նաեւ ռուսերեն, անգլերեն, ֆրանսերեն, գերմաներեն, իսղաղներեն, չիւարեն, արաբերեն, այս Եարաթ գերմանալեզու իր ընթերցողին հրանցրեց, իրենց բառերով՝ «20-րդ դարի՝ մարդկութլան դեմ կասարված անօրինակ ցեղասղանութլան» մասին դասմեղով: Գործնակալութլանը փեիւրարի 23-ին իրազեկում էր, թե Խոջաղուի մասին ֆիլմ է ցուցաղրվել Կայիֆորմիայում, փեիւրարի 26-ին հրաղարակվեց Ռուիսա-24 հեռուսաալիին Աղրբեջանի նախագահի հարցաղոցը, որ գնահասական էր սալիս Խոջաղուին, իսկ եեսանյութին զուգահեռ նրա խոսուր ներկայացվում էր նաեւ գերմաներեն սղագիր սարբերակով: Փեիւրարի 28-

Աղրբեջանը 8 լեզվով գոռում է, Հայաստանը 4 լեզվով՝ 22նջում

ին գերմաներեն լրահոսը ծանուցում էր՝ «ԱՄՆ Հեիսինկյան հանձնաժողովը Խոջաղուի ցեղասղանութլան առիթով հայտարարութլան է արել...» եւ այլն: Խոջաղուի մասին լրասվութլանն իհարկե չի մոռացրել «Ազերաջ» գերմաներեն սարբերակին ամեն օր Եարունակել սարբեր թվերով թարմացնել նույն վերնագիրը՝ «Հայկական գինուրը խախտել է հրաղաղարը... անգամ»: Գերմանական լրահոսում Հայասանի, հայերի մասին լրասվութլան միւս կա, երբեն փոխանցում են մեր թերթի եղերում: Բայց դա մեր հեղինակած չէ, գերմանացիների նախընտրած թեմաներն են: Անցյալ Եարաթ Սումգայիթի, Բափուի ջարդերի մասին գերմանական լրահոսում չեն գեղ գեղ նրեւ լրասվութլան: Հասկանալի է, որ «Ազերաջ»-ից չէիմ ակնկալում մեր որոնած թեմայի լուսաբանումը: Մեր դեսութլանն ինչղեւ չի կարեւորում մեր դասմութլանն օսար լեզվով, այս դեղմում՝ գերմաներեն ներկայացնելու անհրաժեեսութլանը: Ծո՛ւյլ են ֆայղան, թե՛...ինչղես միւս՝ «փող կլա՛»:

Հայաստանի մարդասիրական առաքելութլանը արժանանում է անմարդկային... էջ 4

«Կախարդական սրիւն» օպերայի երեւանյան պրեմիերան էջ 11

Մոսկվան Թեիւանի հեռ մեծ խաղ է սկսում էջ 11

ՅԱԿՈԲ ՄԻԶԱՅԷԼԵԱՆ

Այսպիսի շփոթ վիճակ

Այսպիսի շփոթ վիճակի մեջ չեմ գտնուում: Կամ ես լսեցի որ եմ իրաքան ըլլալի, կամ ինչ որ կը դառնայ շուրջս անիրական բան մըն է:

Սկսայ հաւատալ կորսնցնել: Ես, որ այնպիսի հաւատալով փարած էի վերջին ֆաղափական իրադարձութիւններուն, դրական գալիքին նկատմամբ, ականայ սկսայ մտածել, որ ես հարցեր դիտելու եւ հասկնալու դժուարութիւն ունիմ, կամ ալ հարցեր այնքան մտուած եմ, որ մոյմիսկ թափուածը գուշակել կարելի չէ:

Չերկարեմ. գլխադրոյս դասճառող սա իրաւանցունը բնական է, այսինքն, աշխարհի մեջ ամէն ինչ ալ մոյմն է. աւելի ճիշդ՝ ամէն ժողովրդավարական-դեմոկրատիկ երկիրներու մեջ ալ այսպէս կ'ըլլան յեղափոխութիւններն ու հակայեղափոխութիւնները:

Կը կարդամ, կը լսեմ, չեմ հասկնար իրար անցած դեր ու դէմ կարծիքները, շոքայ կաղած եմ սարօրինակ որակումները՝ ալ Սասուն ու մուսուն, ալ Սորոս ու մորոս, հրեւեակ ու սասանայ, LSՊ ու ՆՓ, ԳԳԿ ու ԳԳԸ, հայիոյան, խժքժան, ազգադաւ, լակոս, սղառնայի...

Եթէ խօսքի ազատութիւն ըստածը այս է, եթէ դեմոկրատիկ այս է, չըլլար՝ աւելի լաւ էր: Ակամայ կը մտածեմ՝ արդեօք մենասիրական-սիթաթրական շեղումը աւելի լաւ չէ: Մէկ գլուխ, մէկ օրէնք ու հրահանգ, ֆաղափականութեան չես խառնուիր, հանգիս կ'առնիր ոչխարի մէջ առջեւ դրուած խոտը ծամելով:

Ժողովուրդ ջան, ամօթ ըստած բանը կայ. իբր թէ մենք ճանչցուած ենք որդիք ֆաղափակութեալ ազգ: Մե՛նք... հաւատալ չի գար: Կամ ըսողները մեզմէ շատ դարձն առաջ արդէն եմ, կամ ալ բանէ հասկացող չեմ: Եթէ այսօր արդէն, այդպիսի բարեմիտ կու սայի՞ն մեզի:

Սա ֆէյսպուք ըստածն ալ ոչ հսկիչ ունի, ոչ գրախնդիչ. ամէն մարդ խելիքն փչածը կը գրէ, ան ալ զգուշելի սխալներով: Կատարանութիւն, վրան ալ՝ վրաս լեզու: Այսպէս գրողները բռնեմ դաստէս, ականջմիտ ֆալսեմ, կամ լեզուներուն վրայ կծու ողորդել ցանցեմ, ինչդէս մեր մամաները կ'ընէին, երբ հայիոյէինք, փոքր եղած ասեմնիս:

Ֆէյսպուքը կը մանցնեմ որոշ յետամնաց երկիրներու հանրային զուգարաններուն, որոնց դաստէսուն վրայ ինչեք կը գրեն ներսը մտածները: Անոնք երկու «կարեւոր գործ» միասին մոյմ մակարդակով կ'ընեն, ֆանի փոքրով չկայ:

Կըսեմ որ ԳԳԿ-ն է այս բոլորին դաստէսանասուն. անոնք համբերեցին, համբերեցին ու յանկարծ սկսան հակահարուածի, երբ Փաշինեանին բերած խորհրդարանն ու կառավարութիւնը ակնկալուած մակարդակը չունեցան: Եթէ նախկիններուն մեջ շատ էին դաստէսը շահագործող ու արդէն հարստացողներ, ապա այսօրուան իշխանութիւններուն մեջ շատ են սարօրինակ ուղղութիւններով ու գաղափարներով մարդիկ, որոնք կ'ընեն հայու նկարագրի բազմադարեայ մարմնակերպողը:

Ամէն բանէ առաջ անհրաժեշտ է որ իշխանաւոր մը ազգային արժէքներուն կարծիք գիծը յարգէ ու դաւանէ, յանուն եւրոպականացումի կամ համաշխարհայինացումի չփորձէ այդ կարծիք գիծը անցնել: Մենք մեր կրօնական թէ աշխարհիկ իւրապակութիւններով արժեքներուն եմ ուրիշներէն եւ այդպէս ալ դիմացած ենք ու հասած այս օրերուն:

Ազգային իւրապակութիւնները դաւանելու ժամանակավիճակներն են. ուրիշները կաղելու յառաջիկանութիւնն են: Թող լաւ հասկնամ այս բոլորը մեր երիտասարդ դաստէսանասունները եւ իրենց «մտեւնացումի» ջանքերը խնայեն եւ զանոնք գործածեն երկրի բարօրութեան, զարգացման եւ կայունացման համար:

Այս շփոթ, անյստակ վիճակը շուտ անցնելու է. առիթ սալու չէ որ դոյսը ջուրերու մեջ ուսի սիրահարները իրենց կարծիքն ու ուղեւորները նետեն: Իսկ եթէ արդէն նետած են, թող յուսախաբութիւնն ըլլայ իրենց որը:

Հայաստանի կեդրոնական գերեզմանասան մեջ շիրմարձ մը կայ, որուն վրայ գրուած է.

«Հեղափոխութիւնները նախադասուած են ռոմանտիկները

Կատարում են ֆանատիկները

Իսկ արդունից օգտւում են սրիկաները»:

Ստորագրութիւն՝ Մի խելով մարդ:

Ժամանակն է, որ այս «խելով մարդուն» կարծիքը փոխենք:

Արժեք մասնակցութիւնը, որ **1** այդպիսով մա հայկական կողմին վաս վիճակի մեջ է դնում: Իսկ թէ Բոլթոնը չի հասկանում հարաբերութիւնները, կամ Իրանը ոչ թէ ուղղակի հարաբերութիւններն է ուզում խորացնել սնտեսական մոլասակահարմարութիւնից ելնելով, այլ ֆաղափական դաստէսան շփակցութիւնով ԱՄՆ-ին, որի հետ Հայաստանը նույնպէս բարեկամ է՝ այ, դա մեր օրակարգը չէ, եւ այդ մասին արժեք ակնարկել: Զգիտեմ, արե՛լ է դա սկսել խոսքը հնչելու դահին Փաշինյանը, թէ ոչ:

Հայաստանի՝ իրանական գազի սարանցիկ միջանց դառնալու լուրը գերազանց լուր է, սա այն է, որն այդպէս էլ նախորդ իշխանութիւնները չիսկ չէին անում սկսել, վախեմալով սարածաբազմային մեծ խաղացող-

Հայաստանն իր մոտիկ հարեանի հետ հարաբերութիւնները կառուցելու ի վերջոյ մտք է կարողանալու գալ միջազգային ճնշումների բեռից՝ այդ մասին ուղիղ ատելով ֆաղափականութիւնը կառուցողներին, որոնց գործողութիւններն են նաեւ մոլասուն Հայաստանի այլընտրանք չունեցողները: Ի վերջոյ այդ հարաբերութիւնների խորացումը նաեւ սարածաբազմային նշանակութեան են:

ԱՄ նախագահը եւ ստանդարտից դուրս եկավ

Հայաստանի Ազգային ժողովի նախագահ Արարատ Միրզոյանի ելույթը Ռուսաստանի Դաւանութեան Պետական վերին դաստէսի լիազօմար միտնում ավելի շատ նկատուելի այն փնտրութեան բացվածքով, որով ԱՄ նախագահը կոտ ձեւակերպում էր արեւ

մոր իշխանութեան դասուն, դա համարա դարձանական կոմիզք է եւ արդէն բացասական անդադարձ ունի այն առումով, եթէ երթի կազմակերպումը իր վարկանիշի մակարդակի ստուգման ցուցիչ է նկատում Նիկոլ Փաշինյանը: Մարտի մեկի ֆաղափական շահարկմանը մտք է վերջ տալ:

Մանավանդ՝ կառավարութեան եւ նրա ղեկավարի շուրջ ֆաղափական-ստեղծական հարախորհի դասական չկա, այնպէս է ամեն ասված խոսք հակադարձվում, մանրադիտակի սակ զննվում, որ այդ դասուններուն չվերջանալու հսկայական ջանքեր էր ղեկավարում: Տեղեկատվական հոսքերը սարսափելի են՝ էլ դեմական համալսարանում անհարիր իրավիճակ, էլ լրատվամիջոցներին ֆաղափարեանի կողմից ներկայացված ուղիմասուն, էլ Պետական վերահս-

Երկկողմանի երթեւեկություն

Մերից: Հայաստանի դիվանագիտութիւնը մտք է օգտագործի բոլոր առիթները՝ բացատրելու, որ Երկկողմանի մեջ գտնվող Հայաստանի իրանյան ուղղութիւնը ոչ մեկին դեմ չէ ու մեզ օրի-ջի մեծ ուժն է հարկավոր՝ մեր երկրի ճեմտութիւնը հեղձուկից դուրս բերելու համար:

Այո, Հայաստանի վարչապետի իրանյան այցը եւ համոզումները Իրանի նախագահ Հասան Ռոհանիի, Իրանի Մեջլիսի նախագահ Ալի Լարիջանի, Իրանի հոգեւոր առաջնորդի հետ՝ մեզ համար կարեւոր էին, վարչապետը էր մտք այդ հայտարարութիւնը, թէ Հայաստանը դաստէս է լինել իրանական գազի սարանցիկ երկիր եւ էմերգենցիկ միջանց (ընդ որում՝ եռակողմ՝ Կրասանի, ու ֆառակողմ՝ Ռուսաստանի ուղղութիւններով), դրա համար կա ֆաղափական կամք՝ եթէ գազի գնի վերաբերյալ բանակցութիւնները մեր երկրի համար ընդունելի լինեն: Բայց եթէ միտ էլ եղել է, անցյալում էլ իրանական գազի առաջարկվող գնի վերաբերյալ ասվում էր, թէ այն փոխաւսակց է, հենց դրա համար ֆայլեր չեն արվել, կարծում ենք՝ անցյալում այդ հարցում իշխանութիւններն անկեղծ չեն եղել հանրութեան առաջ, ֆանի որ սակագնի շուրջ բանակցութիւնները հավանաբար կախված են եղել դաւանակից երկրների ֆաղափական արժեք ճնշումներից: Սա սոսոյց ճանադար է Հայաստանի էմերգենցիկ եւ գազային ինֆուրմացիայի ճանադարից, որին բնականաբար կարող է մի փոքր խեղձայել մեր ռազմավարական դաւանակիցը: Սակայն փոխաւսակցութեան գործունի հիմնավորումները նաեւ Ռուսաստանի համար (չնայած հայ-ռուսական ոչ բարեմիտաս գազային դաստէսանցումն էր ռուսական գազի գնի վերջին թանկացումներին) մտք է դառնան հայկական կողմի դաստէսանցումների ամենօրյա աշխատանքի մասը: Ի վերջոյ՝ այսպէս միայն հնարավոր կլինի ոտի կանգնեցնել Հայաստանի ճեմտութիւնը: Իսկ ռուսական կողմի արձագանքը կախված կլինի մեր դիվանագիտութեան ուղեկից: Եթէ, իհարկե, այս բոլորը չնմա սոսկ խոսակցութիւնների մակարդակում, կամ՝ ռուսական կողմը, ճեմտական ճնշման գործիքներ կիրառելով, հերթական անգամ չսառեցնի Իրանի հետ Հայաստանի գազային եւ էմերգենցիկ համագործակցութեան ընդլայնման հեռանկարը: Չնայած այն բանին, որ Ռուսաստան-Իրան՝ արդէն ստորագրված ազատ առեւտրի համաձայնագիրն արդէն իրողութիւն է, որն ի վերջոյ չի կարող իրականանալ առանց ցամաքային սարանցիկ Հայաստանի, եւ համաձայնագրի վավերացումը երկու երկրների խորհրդարանների կողմից կեւեցի նաեւ Հայաստանի դերն այդ առեւտրում, նաեւ զբոսաբերութիւնը խթանելու գործիք կդառնա:

խորհրդանականների մակարդակով ռուսական կողմի մասնակցութեանը արդեւեանական ֆարգակական հերթական տրուկին՝ «խոջալովի ցեղատանութեան» թեմայով: Զուտացավ նաեւ Ռուսաստանում Հայաստանի դեմադրի համաման արձագանքը: Իհարկե, Միրզոյանն իր ելույթում ավանդական մոտեցումների մի փունջ է ներկայացրել ռազմավարական դաւանակցի հետ համագործակցութեան, ԵԱՏՄ-ի Երջանակում գործակցութեան՝ երկկողմանի երթեւեկութեան փողոց լինելու վերաբերյալ, նեւ Միմսկի խմբում Ռուսաստանի համաւնախագահութեան կարեւորութիւնը, եւ այլն: Թե ինչպէս կորստորի իրեն ռուսական կողմը, ի դաստէսանցումում, որ Միրզոյանը դաստէսական մակարդակով իրեն իրենց անունով կոչելուց չի ստատափեց, հավանաբար երկար սղանցեցնել չի սա: Բոլոր դեմքերում միտ է, որ այդ կարգի հարցերում, այդ թվում Արցախի հարցում, երկկողմանութիւնների տեղ չնմա, իսկ դիվանագիտական լեզու կարելի է բանեցնել բազմաթիւ այլ առիթներով:

Մարտի 1-ի սխալում

Մենք չիմանալով ինչու էինք փայլալու, որ մարտի մեկը որդեք ֆաղափական մահակ օգտագործելու նախկին իշխանութեան փորձից մոր իշխանութիւնը միտուցե իմաստութիւն կորստորի եւ կիրաւարի՝ չսնտելով մարդկանց վրեժխնդրութեան զգացումները, մարտի մեկի լիարժեք (ոչ թէ ընտրովի) բացախայտը ծառայեցնելով միմիայն դեմութեան համար դաս ֆաղելու համատեւսին, բացառելու համար ման իրավիճակների կրկնութիւնը: Սակայն ամիմն մեր հոյան այդպէս էլ օրից կախված է մնում մարտի մեկի երթով կրակը երկու ուղղութեանը բորբոքելու դաստէսանցում, եթէ նախորդած «հող չհանձնելու» հակաբերքը եւս նկատի առնենք: Ու եթէ ավելացնենք նաեւ միայն Ռոքերս Զոչարյանին (եւ ոչ թէ բոլոր երեք նախագահներին) մեղավորութեան սլաք ուղղելու դաստէսանցում, այդ թվում՝ մոր իշխանութեան շահերից է բխում կրեքի բորբոքման օջախների չգոյութիւնը երկում, որքան էլ ֆաղափական ենթատեւսը եւ հերթին սաստելու առիթը «հուժկու» երթով մոլասակահարմար թվան իշխանութեանը: Ինչ-որ իշխանութիւն, վերադառեք, միտ փոխի այս երկում մեւտադեք գործածական վրեժխնդրական ձեռագիրը, մանավանդ՝ դրանից միտ կարող են օգտվել եւ Գոլեստանի 27-ի, եւ Մարտի 1-ի ողբերգութիւններում անուտեք բաժնեմաս ունեցող արտաքին ուժերը: Բացի այդ, իմօ, արդէն զավեւեսալի է դառնում նախկինում հրադարակային իշխանական միջոցառումներին զանգված աղախովող գործարարի մոր «գործունեութիւնը»՝ այս անգամ

կողական ծառայութեան շուրջ ստեղծված անհասկանալի վիճակ՝ ՊԿԾ-ԱԼԾ հակադրութեան տիրութեան: Միտ մտք է հիտել, որ աղմուկ-աղաղակը, անկախ դրական կամ բացասական ելիք, արժեքլում է իմստիտուտներն ու կառուցումները: Հենց Զաղափադեքի վերջին գործը մնացել էր լրատվամիջոցների զբաղեցրած շեմն ազատելու մանցից ու ըստ նշանակութեան օգտագործելու, ավելի առաջահիտք խնդիրներ չկա՞ն ֆաղափում, որ ընկավ ԶԼՄ-ների բերան, որի դեմքում երեք ԶԼՄ-ները չեն լինում դաստէսանցում:

Եւ առիտաստակ՝ ի՞նչ հոգնեցնող է նախկինների ու ներկաների, մանց տիրութեան լրատվամիջոցների անեւրջ դիմակայութեանը հետեւելը, եղբայր, այս երկում լիքը գործ կա՞ գզվեւեւելը չի մոլասուն դրանց լուծմանը:

Այս առումով առաջարկ նախկիններին ու ներկաներին մի փիչ դեմական մտաւորութեան արեք, դաստէսանցում վաճառվողութեան ձեւք բերեք գոնե միմիայն սեղեքները դադարեցնելու իրար հանդեք կոմորունասային դաստէսանցում, զինդադար կնեք, միմանց ոչնչացնելու մոլուցմն առայժմ մի ուրու ժամանակ զտեք, ֆանի որ դեմութիւնն էր արդէն վարի տալիս: Նոր իշխանութեանը, կառավարութեան ծրագրի ընդունումից հետք, թույլ սվեք աշխատել, ի վերջոյ՝ դեմութիւնն էր սոմում այդ բոլորից՝ մի փիչ զտեք միմանց վար սակաւ գորեւելու գայթակղութիւնը, գոնե մի երկու ամիս, գուցե մի բան դուրս գա:

Իշխանականներ, մի մոյմացեք ֆէյսպուքի դաստէսանցում լաքիմնութի հետ, կենտրոնացեք աշխատելու վրա, նախկիններ, վերակազմակերպեք ձեր կյանքը, թողեք շուրջ ֆաղի եւ ժողովուրդը ձեր փոխարձակումներից:

Իշխանութիւնն էլ երեքից, փողոցներից ու սղախակական ցանցերից վերջնականադեք միտուցե կեղափոխվի աշխատանքակերպեր՝ ոտերի եւ գլխի աշխատանքը միմանց հակադարձ են: Թե չէ՝ միտ դուրս կա այն տատու վարողը, որն իմն դառնութեանը տատու էր՝ «Երթական անգամ խաքվեցին»:

Գ.Գ. Թերեա սղատելի էր ռուսական կողմի արագ արձագանքը Արարատ Միրզոյանի փնտրութեանը. ՌԴ ԱԳՆ ներկայացուցիչ **Մարիա Զախարովան** Ա. Միրզոյանի բարձրացրած հարցը վերաուղղել է այն դաստէսանցումներին, որոնք մասնակցել են Բաքվի հակահայկական միջոցառմանը, ֆանի որ ՌԴ ԱԳՆ-ն այդ մասնակցութեան կազմակերպիչը չի եղել. «Մեր երկիրը հակամարտութեան խաղաղ լուծման հասնելու հարցում զգալի եւ վճռական ջանքեր է գործադրում, հետագայում եւս այդպէս է վարվելու», նեւ է նա:

ԱՐՄԵՆ ՄԱՆՎԵԼՅԱՆ

դ.գ.թ.

Այս տարվա մարտի 1-ին, իրեն նոր Հայաստանի հեղափոխական դեկլարություն հռչակած ֆաղափական ուժը որոշել է անդադարապես 11 տարի առաջ սեղի ունեցած ողբերգությանը մոտենալ և անկարգությունները կարգադրել: Թե որն է այդ իրադարձությունների վրա ֆաղափական ֆարգազություն կազմակերպելու նպատակը՝ կարծում են առանձնապես վերլուծության քննա չէ, քանի որ հայտնի է այն կաղը, որ կա այդ անցնի եւ նոր իշխանությունների միջև:

Այնուամենայնիվ ահանգստություն է դրսևանում փաստը, որ հերթական անգամ փորձ է արվում

«ԱԶԳ» օրաթերթը չունի ֆաղափական նախադասություն եւ իր էջերը ազատ կերպով սրամաղում էր թե՛ իշխանաձեռն եւ թե՛ ընդդիմադիր ֆաղափական ուժերին, փորձելով այսօրիսով հնարավորինս ազատ ու օբյեկտիվ սեղեկատվություն սրամաղել հասարակությանը: Ու չնայած արհեստավարժ թերթին հարի այդ դիրքորոշմանը՝ «ԱԶԳ»-ը Երուսակաբար սղառնալիքներ էր սսանում այն ժամանակվա հիմնական ընդդիմության առաջնորդ Լեւոն Տեր Պետրոսյանի կողմնակիցներից:

Երբ այդ սղառնալիքները ահագնացան, սսիղված էին դիմել ոսսիկանություն, որը Եաս արագ դարգեց, որ սղառնության սղառնալիքներով լի նամակները մեզ ողորկում են Ռուսաստանում բնակվող

նախաարությունների որոս ստրաբաժանումներ»:

Շանսաժի այս լեզուն այդ օրերին միակն էր, որ օգսագործվում էր ընդդիմության կողմից ու դա ոչ միայն մսահոգության առիթ էր, այլեւ անհասկանալի էր, քանի որ խսնցնում էր Եաս ընսրողների, որոնք դժգոհ լինելով գործող վարչակազմից դասրաս էին աջակցել նույն Լեւոն Տեր Պետրոսյանին, բայց ոչ այդ գնով: Շարունակելով այս միսփը գրում էի. «այսինքն՝ եթե հավասամ այս լուրերին, առաջին նախագահը դասրասսվում է ֆաղափաղիական բախումներ հրահրել երկրում: Անկեղծ սասծ, լեւոնականների նման բարբաղաններին հակված չեն հավասարյու, ավելի Եուս ընդդումում են ՌԻԱ-Նովոսի գործակալությանը սված Տեր Պետրոսյանի հարցազրույցը, որում նա հավաստիացնում էր, թե իր չընսրվելու դեղմում բողոքի գործողությունները սեղի կումենա միայն օրենի սահմաններում»:

Հարված ԵԱՀԿ Միևակի խմբին

Հոգլանդի հարցազրույցի առթիվ

ԵԱՀԿ Միևակի խմբի ամերիկացի նախկին համանախագահ Ռիչարդ Հոգլանդը հարցազրույց է սվել «Ամերիկայի ձայն» ռադիոկայանին՝ խոսելով ԼՂ հակամարտության կարգավորման մասին այն դայամաններում, երբ ինքը արդեն թողել է դեսական ծառայությունը եւ արսահայտում է անձնական կարծիք:

Խնդիրն այն է, որ նա հերթական ինսրիգն է հյուսում Արցախի առնչությանը: Հոգլանդը մասնավորաղես անդրադարձել է «Լավրովի ծրագրին», որին «հակամարտող կողմերից ոչ մեկը հավանություն չի սվել»:

«ԼՂ հակամարտության կարգավորմանն ուղղված Սերգեյ Լավրովի ծրագիրը հիմնված է մադրիդյան սկզբունքների վրա՝ որոս սարբերություններով: Հոգլանդը նԵում է, որ գլխավոր սարբերությունը հանրափելն է, որին դես է մասնակցի Լեռնային Ղարաբաղի բնակչությունը, այդ թվում սեղահանված աղբբջանցիները, որոնք մերկայումս բնակվում են մասնավորաղես Բափվում: Կողմերի մերժման դասձառը հանրափելի անցկացման ժամկետների անորոսությունն է: Ներկա դաիին թե՛ Երեւանը, եւ թե՛ Բափուն ուզում են հանրափելի անցկացման ժամկետների հսակեցում»:

Մարտի 1-ի ողբերգությունից 11 տարի անց. ի՞նչ է փոխվել

այանի հարցազրույցը, որում նա հավաստիացնում էր, թե իր չընսրվելու դեղմում բողոքի գործողությունները սեղի կումենա միայն օրենի սահմաններում»:

Այսինքն, հասկանալով իրավիճակի ողջ լրջությունը, այնուամենայնիվ հույս էին հայտնում, որ անեն ինչ կընթանա օրենի սահմաններում եւ կողմերը գերծ կմանն իրավիճակը սրելու ֆաղափականությունից: Այս հարցում կար, թեկուզ եւ մի փոքր, բայց հավաս, որ ՀՀ առաջին նախագահը ունենալով դեսական աժասամբի հսկայական փորձ՝ չի գնա սաղրամների ձանաղարհով:

Ընսրաղայֆար կոչվածը իրականացվել էր բարոյականության օրենքների խախտումներով՝ միմյանց նկասմանը անարգանքի, սղառնալիքի ու հային ոչ վայել բառաղաԵարի կիրառմամբ: «Ամեն դեղմում դարգ է, որ ընսրություններից հեսո երկրում դես է փոխել բարոյահոգեբանական մթնոլորտը, ֆաղափական դասոն ընդդիմադիր եւ իշխանաձեռն ուժերի միջև առկա բարիկաղային սրամաղությունների դես է փոխարինելու գա երկխոսության եւ ֆաղափական համագործակցության ձեւաչաղիր: Եվ դես է զբաղվել ոչ թե իրար վարկաբեկելով եւ հայիողելով, այլ երկխոսությանը՝ հանում Հայաստանի զարգացման եւ ամրաղնդման: Վերջ ի վերջո դես է հասկանալ, որ մենք մի ազգ ենք ՅՀ-ում եւ թե՛ ԼՂՀ-ում, ու արհեսական սարանջասման փորձերը վսանգում են մեր դեսության գոյությունը»:

Ըստ Հոգլանդի, կողմերը կարծես թե անեն ինչ համաձայնեցրել են, եւ մնում է միայն հսակեցնել հանրափելի անցկացման ժամկետները: Սակայն նա ինքը, դասոնաթող լինելով եւ լեսաղեսը Էնդրու Շոֆերին փոխանցելով, նԵել է հավելյալ մանրամասնություններ, որոնք «Ամերիկայի ձայն» անվանում է «Հոգլանդի, այլ ոչ թե Լավրովի ծրագիր: Հոգլանդի փաստաթղթում նԵվում է, որ «նախկին ԼՂ ինմնավար Երջանից դուրս գսնվող եւ Բափի կողմից չվերահսկվող սարածները դես է սսանան միջանկյալ կարգավիճակ, որը երաԵխավորում է անվսանգություն եւ ինմնակառավարում: Լեռնային Ղարաբաղի Եուրջը գսնվող գրավյալ սարածները դես է վերաղարձվեն Աղբբջանին»:

Ծրագիրը նախասեսում է Հայաստանը ԼՂ-ին միացնող միջանցփի սեղծում, որը չի կարող ներառել Լաչինի Երջանը:

2017-ի վերջերին Հոգլանդը հայտարարել էր, թե Լավրովի ծրագիր գոյություն չունի, իսկ հիմա ինչո՞ւ է հակառակը դղում: Նրա վերջին հարցազրույցից դարգ են դառնում որոս բաներ: Խոսելով հակամարտության կարգավորման վրա արսաղին խաղացողների աղբեցության մասին՝ նա կարծիք է հայտնել, որ Իրանն ուզում է կարգավորում, բայց Ռուսաստանի հարցում Հոգլանդը թերահավաս է: «Մոսկվայում կան ուժեր, որոնք հակամարտության կարգավորման դեղմում կկորցնեն կողմերի վրա աղբելու լծակները»:

Նույն հարցի կաղակցությամբ Հոգլանդը անցյալում համոզումն էր հայտնել, որ Ռուսաստանը Եահագրգված է սարածաԵրջանի կայունությամբ, միմչդեռ դասերազը կարող է աղակալունացնել այն:

Վաժիճգոնը, ի դեսն ԵԱՀԿ Միևակի խմբի նախկին համանախագահի, այժմ սկսել է սեղեկատվության արսահոս իրականացնել, ինչը հարցականի սակ է դնում Միևակի խմբի Երջանակներում սեղի ունեցող կարգավորման երկարասեւ գործընթացը, արձանագրում է «Ռեզոնանս» գործակալությունը: Եիոս է, համանախագահները չեն թափցնում, որ մերկա դայամաններում իրենք փորձում են գոնե դաիղանել սսասու-փլոն:

դառակսել ազգը մերոնց ու նրանց միջուկ, կան ինչդես այսօր է մողա սսել՝ սղիսակների ու սեղերի: Բաժանման այս գործընթացը, ու հասկաղես այս օրերին, երբ իշխանությունը սրընթաց կերպով կորցնում է իր նախկին վարկանիցը, հասկաղես վսանգավոր է, քանի որ աճող դժգոհությունը կարող է այլ երանգներ ընդունել ու հեսեւանմների հասցնել, ինչդես եղավ 2008թ. մարտի 1-ի գիԵերը:

Հեսեւաբար հիմնական հարցը, որը դես է մսահոգի Հայաստանի խնդիրներով աղրող մարդուն, ինչդես հաղթահարել գոյացած դառակոնը, ինչդես գսնել համերաԵխության եգրեր եւ արղոք մարտի 1-ի ողբերգության Եահարկունով հնարավոր է դրան հասնել: Հիմնական հարցը այն է, թե ինչդես է դես սկսել կյանքը մարտի 2-ին եւ արղոք կա՞ հնարավորություն սկսելու երկխոսություն, որը հնարավոր է կանխարգելի հեսագայում նմանաղի ողբերգությունների կրկնությունը:

Տասնմեկ տարի առաջ, երբ Հայաստանում իրաղարձությունները զարգանում էին մեղմ սասծ ոչ բարեմղաս սցենարով, «ԱԶԳ» օրաթերթը ուժի ուժով հեսեւում էր իրաղարձություններին, փորձելով կանխասեսել զարգացման հնարավոր հեսեւանմները: Արդեն իսկ դարգ էր, որ կան ֆաղափական ուժեր, որոնց ոչ այնքան ֆաղափական գործընթացներն էին հեսաղրում, այլ իրավիճակի սրումը եւ դղոնր ջրում ձուկ բռնելու ցանկությունը:

մեր երիսասարղ հայրենակիցներից, որոնք այնսեղ էին մեկնել ՀՀ գիմված ուժերում ծառայությունից խուսափելու համար: Այս դեղմը նկարագրում են, որդեսգի հասկանալի լինի, թե ինչ մթնոլորտ էր սիում Հայաստանում եւ թե ինչդես էին ասելություն սերմանում Լեւոն Տեր Պետրոսյանի կողմնակիցները բղր նրանց հանդեղ, ովքեր համարձակվում էին այլ կարծիք ունենալ:

Հենց այդ Երջանում, ընսրություններից մի քանի օր առաջ, սղագրեղի մի ընդարձակ վերլուծություն՝ «Մենք նախագահական ընսրությունների» ենք դասրասսվում, թե՛ ֆաղափաղիական դասերազմի» վերնագրով, որով փորձում էի հասկանալ, թե Լեւոն Տեր Պետրոսյանի ու նրա կողմնակիցների ֆայլերը ինչ հեսեւանմի կարող են հանգեցնել: Այդ հողվածում մասնավորաղես գրել էի, որ «Լեւոն Տեր Պետրոսյանի կողմնակիցների առաջ ֆաԵած գաղաղարը, թե հիմնական դեղմերը կծավալվեն ընսրություններից հեսո, հուժում է, որ նախ՝ վերջիններս համոզված չեն իրենց թեկնածուի աղթանակի մեջ, երկրորդ՝ որ ընդհանրաղես նրանք դրա համար չեն սկսել իրենց նախընսրական դայֆարը: Ընդհանրաղես առաջին նախագահի աջակիցները ռուսական մի Եարփ լրասվամիջոցներում գեսեղել են հողվածներ, որսեղ... դնում են նաեւ, թե ընսրություններից հեսո եթե Լեւոն Տեր Պետրոսյանը չանցնի, աղա փողոց դուրս եկած ժողովրդին կմիանան նաեւ ուժային

ԵՐԿԱՆԴ ԱԶՍՏՅԱԼ

Պետրոսյան, ԱՄՆ

Պատերազմը Սիրիայում թեև կոխել է ութերորդ սարխն եւ խաղաղությունը դեռ հաստատված չէ, հակառակ այն փաստին, որ իսլամական ղեկավարության ուժերը ջախջախված են: Պատերազմող խմբերի համար 500 հազար զոհերն ու ութ միլիոն փախսականները բավականաչափ հիմքեր չեն տալիս վերջ տալու կոստանդնուպոլիսում արյունահեղությանը՝ մինչև բանակցություններ են վարվում կողմերի միջև խնդրի խաղաղ կարգավորման հասնելու համար:

Սիրիան հայերիս համար որեւէ երկիր չէ: Դա այն երկիրն է, որ մեկ դար առաջ աղասան սվեց ինչդեռ թուրքական յաթաղանից 500 հազար մազադուրծ հայ փրկվածներին, այնդեռ էլ Կիլիկիայից սեղահանվածներին:

Տակալանների հարցը օգտագործեց միայն որդես փախսական զենք, թողնելով մահաց անմարդկային թաղանթներում աղբյուր փախսականներին ճամբարներում:

Հայերը Սիրիայում դարձան ոչ միայն թաղանթների անուղղակի զոհերը, այլև որոշակի թիրախ: Քեսաբի թաղանթական հայկական ժողովի գրավումը, ինչդեռ մահեր Դեր Զորի Ցեղասպանության զոհերի հուշարձանի կործանումը Թուրքիայի անմիջական կողմնակիցների ձեռքի գործն էր:

Համայն աշխարհի հայությունը թաղանթական է օժանդակելու, որ իրենց ցիրուցան եղած հայրենակիցները կարողանան տուն՝ Սիրիա վերադառնալ եւ բուժել իրենց վերքերը:

Հայաստանի կառավարությունը անցյալ ամիս մարդասիրական առաքելությանը ակնազդեցիկ էր անող ժողովուրդին: Սիրիա վերադառնալու 83 մասնագետների ուղարկեց Սիրիա:

Հայաստանը վստահեցրեց դիվանագետին, որ դա զուտ մարդասիրական բնույթ էր կրելու: Այնդեռ որ, ոչ մի առարկություն չէր ակնկալվում Մ. Նահանգների կողմից:

Բոլորնը մտել հորդորել էր Հայաստանի կառավարությանը փակել Իրանի հետ իր սահմանը, այդ երկրի դեմ ԱՄՆ-ի կիրառած սնտեսական թաղանթների համահունչ: Բոլորնին, անուշտ, չի հետաքրքրում, թե Իրանի հետ սահմանի փակումը Հայաստանի համար համազոր կլինի ինքնասպանության, քանի որ դեռի արտաքին աշխարհի մյուս սահմանը Վրաստանի միջով է, որն, ինչդեռ հայտնի է, արդեն իսկ Թուրքիայի եւ Ադրբեջանի հետ համազորակցում է մեկուսացնելու համար Հայաստանը: Բոլորնը նույնիսկ չմտածեց իր խնդրանքի փոխարեն ստիպել Թուրքիային եւ Ադրբեջանին վերացնելու Հայաստանի ժողովուրդը:

Բիայի խնամակալության տակ գործող ԻՊ-ի վարչապետությունների մակարդակի ու բնույթի նկատմամբ: Հայաստանի արտաքին գործառնախարարությունը շատ մեղմ արձագանքեց Մ. Նահանգների հայտարարությանը: ԱԳՆ խոսնակ Աննա Նադդայանը նշեց, որ Հայաստանի մարդասիրական առաքելությունը սոսկ ստիպիչ օգնություն է միջազգային մարդասիրական օրենքներին համադասասխան եւ համակարգում է իր աշխատանքները սեղում գործող այլ միջազգային մարդասիրական կառույցների հետ: Իր հերթին, Հայաստանի խորհրդարանի արտաքին հարաբերությունների հանձնախմբի նախագահ Ռուբեն Ռուբինյանը անդրադառնալով թեմային արձանագրեց, որ մասնագետների խմբակազմ ուղարկելը Սիրիա շատ կարեւոր է մեզ համար, որովհետեւ այն մղասակ ունի առաջին հերթին երաշխավորելու

ԱՄՆ-ը փոխել է Սիրիայից դուրս գալու իր որոշումը

Դաշնակիցների դիրքորոշումը վճռական դեր խաղաց

ԱՄՆ նախագահի վարչակազմը վերանայել է Սիրիայից ամերիկյան զորքերը դուրս բերելու որոշումը իր դաշնակիցների կոտ ղիրհրոշման թաղանթով: Այդ մասին տեղեկացնում է The Wall Street Journal թերթը:

Օրերս ԱՄՆ-ը գերմանիային, Մեծ Բրիտանիային եւ Ֆրանսիային առաջարկեց զինծառայողներին Սիրիայի սարածում թողնել եւ ստանձնել սիրիացի ֆրոնտի եւ Թուրքիայի միջև անվտանգության գոտի ստեղծման թաղանթականությունները: Նախատեսվում է 32 կիլոմետր լայնությամբ այդ գոտին ստեղծել Թուրքիայի սահմանի երկայնքով:

Սակայն ԱՄՆ-ի դաշնակիցները հրաժարվեցին Սիրիայի սարածում մնալ այնտեղից ամերիկյան զորքերի լիակատար դուրսբերումից հետո: Այդ թաղանթով ամերիկյան բոլոր զորքերը դուրս բերելու որոշումը փոխակերպվել էր դրանց մասնակի դուրսբերման որոշման: Պենտագոնը հաղորդում է, որ ամերիկացի 200 զինծառայողներ կմնան Սիրիայի հյուսիսում, եւս 200 զինծառայող՝ Հորդանանի սահմանի մոտ գտնվող Էս-Տանֆ ռազմակայանում:

Սիրիայի հյուսիս-արեւելքում գտնվող ամերիկյան զորաբաժինը կազակցի ԱՄՆ-ի սեղակալ դաշնակիցներին՝ Սիրիայի ժողովրդավարական ուժերին (սիրիացի ֆրոնտին): Էս-Տանֆի զորաբաժինը թաղանթապես կլուծի հակաառաքելական խնդիրներ, իսկ Իրանում այդ սարածաբաժնում կգտնվի իրանական ուժերին:

Ռուսաստանի փորձագետ Վլադիմիր Վասիլյեվը «Ռեզոնանս» զորակալության հարցմանն ի թաղանթական այն տեսակետն է արտահայտել, որ զորքերի լիակատար դուրսբերումից ամերիկացիների հրաժարումը վատ տարբերակ է սիրիացիների համար: Վերջին հազվով, դա կզոհվի իրավիճակը: Սիրիացի ֆրոնտը կընդվզեն, եւ կծառանա Սիրիայի հյուսիս-արեւելքում ֆրոնտի կիսաթաղանթական կազմավորման ստեղծման հարցը:

Վասիլյեվն ավելացրել է, որ զորքերի դուրսբերումից հրաժարվելը կվճարի մահեր Թուրքիայի քաղաքներին, քանզի նահանգ է ավելի վաղ ձեռք բերված թաղանթական վերադարձություններից: Սա նշանակում է սիրիացի ֆրոնտի ինքնավարության եւ ռազմական ենթակառուցվածքի թաղանթականությունը: Սյուս կողմից, դա հավելյալ ազդակ կդառնա Թուրքիայի եւ Ռուսաստանի մերձեցման համար:

Նրա կարծիքով, զորքերի լիակատար դուրսբերումից հրաժարվելը լուրջ տղառնալիք է ստեղծում Սիրիայի փախսականների եւ սնտեսական ինքնապաշտպանության համար: ԱՄՆ-ի եւ իր դաշնակիցների վերահսկողության տակ է մնում երկրի մակթի հանգավայրերի 70 տկոսը, որոնք գտնվում են հենց Սիրիայի ժողովրդավարական ուժերին ենթակա սարածում: Բացի դրանից, սարածաբաժնում դա ուժեղացնում է Իսրայելի դիրքերը, ինչն ակնհայտորեն ձեռնու է Համասկոսին:

ԱՄԵՐԻԿԱ ԲԵՇԸՑԱՆ

Հայաստանի մարդասիրական առաքելությունը արժանանում է անմարդկային վերաբերմունքի

Ֆրանսիացիների անթալի դավաճանությունը անօգնական թողեց հարյուր հազարավոր հայերի, որոնք Կիլիկիա էին վերադարձել այնտեղ Ֆրանսիայի հովանավորության տակ ինքնուրույն իշխանություն հաստատելու մղասակով: Սիրիան, հետաքրքիր, այնդեռ երկիր չէ, որ մեկ անգամ արեւելքից մահացածներին:

Հայերն այդ երկրում հաստատվեցին հիմնականում գլխավոր փախսականներում՝ Հալեպում եւ Դամասկոսում, ինչդեռ մահեր որոշակի կազմակերպության, վայելեցին հարգանքն ու անվտանգությունը իրենց ինքնության եւ հավատի նկատմամբ: Նրանք բարգավաճեցին այդ երկրում շուրջիկ իրենց վարժարանների, եկեղեցիների, մշակութային եւ երիտասարդական կենտրոններ, եւ համայնը դարձավ սփյուռքային այլ գաղութներին ուսուցիչներ, հոգեւորականներ, մտավորականներ եւ արվեստագետներ մասկարարող գլխավոր աղբյուրը:

Նախքան թաղանթազմը Սիրիայում աղբյուր էր 110 հազար հայ: Այսօր այդ թիվը կիսով չափ նվազել է: Ոմանք սկսել են վերադառնալ վերականգնելու համար իրենց բնակավայրերը, եկեղեցիները եւ մշակութային կենտրոնները:

Պատերազմի ութ տարիների ընթացքում ամբողջ սփյուռքահայությունը դրամահավաք կազմակերպեց օգնություն ցուցաբերելու համար իր փոքրերին ու եղբայրներին: Ամերիկահայ համայնքը առաստաղանդեմ արձագանքեց օգնության կոչերին: Հայաստանը, որ դեռեւս աղբյուր երկիր է, նույնդեռ իր բաժին օգնությունը ցուցաբերեց չորս բեռնատար ինքնաթիռներ ուղարկելով այնտեղ: Նաեւ 22 հազար սիրիահայ փախսականների աղասան տալով հայրենիքում, առանց միջազգային որեւէ կառույցից օժանդակություն ստանալու: Հայաստանում սիրիահայ շատ երիտասարդներ սկսել են անվճար հաճախել համալսարաններ, իսկ ուրիշներ՝ զբաղվել զործարարությամբ:

Ի հակադրություն Հայաստանի, Թուրքիան միլիարդավոր դոլարների արժանացավ փախսականների հարցը կարգավորելու համար, չնայած նա փախսականներին հարցը օգտագործեց միայն որդես փախսական զենք, թողնելով մահաց անմարդկային թաղանթներում աղբյուր փախսականներին ճամբարներում:

Խմբակազմը զինված չէր, ոչ էլ մարտական մղասակներ ուներ: Այն աշխատելու է երկրի բնակչությունը կյանքի վերադարձած ժողովուրդին, մերառյալ Հալեպում, որտեղ կենտրոնացած են հայերը:

Սակայն, չզիտե ինչու այդ խաղաղարար առաքելությունը փախսական ֆուրքով վերածվեց Մ. Նահանգների եւ Հայաստանի միջև: Իրականում, ավելի ճիշտ կլինի ասել, Մ. Նահանգների եւ Ռուսաստանի միջև, Հայաստանին թողնելով հանդիմանուր ակնադաս դաշնակալություն իր փոքրիկ դերը:

Երբ թաղանթազմը թեժացավ, Մոսկվան խնդրեց իր ռազմավարական դաշնակիցներին մասնակցելու մարտական գործողություններին: Բելառուսը, Ղազախստանն ու Ղրղզստանը մերժեցին: Նախագահ Սերժ Սարգսյանը սիրիահայերին զգուշացրեց թաղանթները չեզոքություն, որդեսի կողմնադասության խնդիր չառաջանար եւ, միաժամանակ, ԻՊ-ի առաքելիչների թիրախը չդառնար: Բայց այժմ, երբ թաղանթազմը հանդարտվել է, Հայաստանի նոր կառավարությունը փախսական ռիսկի է դիմել, առանց հասկանալու, որ մահն առաքելությունը կարող է փախսականացվել հակառակ իր մարդասիրական բնույթին:

Երբ վարչապետ Նիկոլ Փաշինյանը անցյալ աշնանը հանդիպեց Մոսկվայի սան ազգային անվտանգության խորհրդատու Ջոն Բոլթոնի հետ, այդ առաքելության հարցը ինքնակրկեց եւ

մեր երկրի հայրենակիցների եւ երկրորդ սիրիացի ժողովրդի ֆիզիկական անվտանգությունը: Այնդեռ որ կատարվածը ոչ աշխարհափառական, ոչ փախսական եւ ոչ էլ ռազմական փայլ է, այլ սոսկ մարդասիրական:

Մյուս կողմից, այդ օրերին թաղանթական այցով Հայաստանում գտնվող Կիլիկիայի թաղանթական նախարար Սավաս Անգելիդեքը վճռականորեն կողմ արտահայտեց առաքելությանը:

Ավելացնենք, որ Հայաստանին ոչ մեկը երբեւէ ոչ գովել է, ոչ շնորհակալություն հայտնել Կոստանդնուպոլիսում եւ Աֆղանստանում ՆԱՏՕ-ի եւ Հարավային Լիբանանում ՄԱԿ-ի հովանու ներքին կատարված խաղաղասիրական աշխատանքներին մասնակցելու համար: Բավական է գուցե նշել, որ Ռուսաստանի թաղանթական նախարար Սերգեյ Շայգուն շնորհակալություն հայտնելով Հայաստանին՝ հարցը համարել է հակափայլ Ռուսաստանին մեկուսացնելու ամերիկյան փախսականության:

Հայաստանն ի վիճակի չէ անելու ավելին, քան մինչ օրս կատարել է: Ամերիկահայերի թաղանթ է իրենց ձայնը բարձրացնելու այդ առնչությամբ: Ողջունելի է, որ Թամսիի վարչակազմը որոշել է ետ փաշել իր գործը Սիրիայից, թողնելով, որ Ռուսաստանը, Իրանն ու Թուրքիան կարգավորեն սիրիական ձգնաժամը: Հայաստանի դերը խորհրդանշական է թեթաթաղանթական համար:

Հայաստանի մարդասիրական առաքելությունը անվտանգ է մնալու Սիրիայի թաղանթազմից տուժած հայերին օգնություն ցուցաբերելու հայկական համապարտիային համայնքի ջանքերի: Հայերս ղեկ է կարողանում բավականաչափ փախսական խիստությունը հավաքել, որդեսի դիմակայելով թեթաթաղանթական արձագանքին, որը չի համադասասխանում գործարկված ջանքերի իսկական բնույթին:

Պեթաթաղանթական էլ իր հերթին ղեկ է հակառակ, որ մարդասիրական առաքելության մեջ անհրաժեշտ է մարդկայությունը որոնել:

Թարգմ. ՆԱԿՈՒ ԾՈՒԼԻԿՏՆԷ (The Arm. Mirror-Spectator)

ՎԱՐԴԻՄԻՐ ԴԱՐՔԻՆՅԱԼ

Մովսեսյանի փորձագետ

Պատահական չէ, որ Ռուսաստանի դաշնության հասույթ ծառայություններում, հասկալից Դաշնային անվտանգության ծառայությունում (ԴԱԾ) գործում է բավականին մեծ թուրքական բաժին է այդ ստորաբաժանման ծյուղավորումը մեծանում է ամեն սարի: ԴԱԾ-ը զբաղվում է հակահետախուզական աշխատանքով, եւ բնականաբար նրա աշխատանքային ճակատը մեծանում է ուղիղ համեմատական կարգով Թուրքիայի հետախուզության ակտիվությանը զուգընթաց: Ակտիվանում է ոչ միայն Թուրքիայի հետախուզությունը, այլև այդ երկրում բնակվող հյուսիս-կովկասյան եւ դրիմ-թաթարական հայրենակցական միությունները, որոնք նույնպես սնվում եւ ակտիվանում են նրանց համար հստակ մշակվող ծրագրերի օրգանակներում: Ռուս հակահետախուզությունը հաճույքով են ավելացնում աստիճան իրենց ուսադիրների վրա հերթական «դանթուրիսական դավերը» բացահայտելու համար: Ինչ խոսք, Թուրքիայի ողջ հետախուզական համաստեղությունը «աչաբող արեց» Ուկրաինայում «գունավոր հեղափոխությունը», Ռուսաստանի հետ առձակասումը եւ արդյունքում Դրիմի անեփիան ՌԴ կողմից:

«Թիկնոցի եւ դաշույնի ենիշարիները»

2014 թ. փետրվարի 18-21-ը Կիեւում Եվրո-մայրամի վերջին օրերն էին, նախագահ Յանուկովիչը նույնպես իր իշխանության վերջին օրերն էր ադրում Ուկրաինայում, զոհվել էր 82 մարդ, սարքեր ասփճանի վնասվածքներ էին ստացել եւ վիրավորվել 622 մարդ: Փետրվարի 22-ին Ուկրաինայի Ռադան (խորհրդարանը) ընտրեց իր նոր ղեկավարին՝ Ալեքսանդր Տուրչինովին:

Ռուսաստանը, օգտվելով ֆառսային իրավիճակից (իհարկե այդ ծրագրերը վաղուց էին մշակված), սկսեց արագ փոխարեւել իր ռազմական կոնսիդերանսը (առանց սարքերից մասնների եւ ուսադիրների) Դրիմի թերակղզի: Դա մեծ դժվարություն չէր ներկայացնում, չէ՞ որ Դրիմում տեղակայված էր ռուսական Սեւծովյան նավատորմը, եւ, բացի այդ, անմիջապես ստեղծվել էին ռուսական կոզակների կամավորական ջոկատներ:

2014 թ. մարտի 16-ին թերակղզում անցկացվեց համաժողով եւ Դրիմը միացավ Ռուսաստանին: Այստեղ արդեն եւական չէր, համաժողովն օրինակաբար էր, թե ոչ, արդյունքներն իրավակաբար էին, թե չէ:

Ունե՞ր արդյոք թուրքական հետախուզությունը այս ամենի վերաբերյալ մտավախություններ: Միաժամանակ ուներ եւ մտավախություններ, եւ տեղեկատվություն: Չէ՞ որ Դրիմի բնակչության 13%-ը սուննի թաթարներ էին եւ, անհնար էր, որ Թուրքիայի հետախուզությունը չունենար այնտեղ օտերաշիվ հնարավորություններ:

Սակայն հետախուզության մշակույթը հենց նրանում է, որ էֆեկտիվ տեղեկատվություն ձեռք բերելու հետ միասին ճիշտ վերլուծվեն աշխարհափառական ռեալիտետները աշխարհում եւ կոնկրետ վայրերում:

Ռուսաստանն այսօր հեղեղված է թուրքական ընկերություններով եւ «Դուրանի աշակերտներով», որոնք հաջողությամբ սողոսկել են Ռուսաստանի կենսագործունեության բոլոր ոլորտները, սկսած ղեկավար կառավարման ոլորտներից, վերջացած ԲՈՒԳ-երում դրոֆետուրադասախոսական կազմից:

Հետախուզությունները, ինչպես հայտնի է, հիմնականում օգտագործում են երկու ուղղվածության ռեզիդենտուրաներ (հետախուզական կայաններ). դեպիմասների «ծածկի» սակ եւ արտադետմանասան, եթե իհարկե հաշվի չառնենք էլեկտրոնային, սիեզերական, ռադիոհետախուզությունը եւ այլն: Հանուն արդարության ղեֆ է նշել, որ առաջին երկու սարքերակներում թուրքական հետախուզությունը բավականին ա-

ռաջընթաց ունի եւ այդ ուղղություններում նրանից կարելի է ասել բան սովորել:

Իհարկե Ռուսաստանը Թուրքիայի հետախուզության հիմնական թիրախներից մեկն է, բայց դա չի նշանակում, թե այլ ուղղություններ եւ թիրախներ չկան: Հետախուզական աշխատանքը հնարավոր չէ հաշվարկել միայն վերլուծությանը եւ կանխատեսումներով, դրա համար գոյություն ունի «հակահետախուզություն» հասկացությունը, որի հիմնական խնդիրն է հաշվարկել իր կողմից դաժողանվող օբյեկտի, գերատեսչության, ղեկավարի խոցելի կետերը եւ կանխարգելել հակառակորդի հետախուզության ներթափանցումը այդ կետեր:

Փորձենք դիտարկել ինչ հետախուզություններ կարող է ունենալ Թուրքիայի հետախուզությունը Հայաստանի հանդեպ.

- օտերաշիվ-ֆաղափական տեղեկատվության հավաքում,
- ֆաղափական եւ սնտեսական իրավիճակի զարգացումներ,
- տեղեկատվություն զինված ուժերի, դիվանագիտական կազմի,
- հասույթ ծառայությունների վերաբերյալ,
- ինչ նոր ուժեր կարող են գալ իշխանության,
- ով կարող էր փոխարինել Սերժ Սարգսյանին,
- որ հերթական ղեկավարներն է սկսել ուսում-

նասիրել 1915 թվականի

Տեղատարանության հարցը եւ ինչ որոշումներ կարող են կայացվել այդ ուղղությամբ: Խանգարել այդ զարգացումներին,

- ինչ նոր բարձր տեխնոլոգիաներ են մշակվում Հայաստանում,
- դարաբաղյան հիմնահարցը,
- հայ-ադրբեջանական զինված հակամարտությունը եւ այդ ուղղությամբ Ադրբեջանին ռեալ ռազմա-ֆաղափական օգնության ցուցաբերում եւ հետախուզական տեղեկատվության սրամադրում:

Այս հարցերի շարանը կարելի է մեծացնել, սակայն չի կարելի բաց թողնել ամենակարեւորը՝ հայ-ռուսական հարաբերությունները: Չէ՞ որ Հայաստանն ինքնին լինելով փոքր երկիր, փոքր մարդկային եւ սնտեսական ռեսուրսներով, ոչ միայն ուժային կառույցներով չի կարող լուրջ ռազմական վտանգ ներկայացնել 80 միլիոն բնակչությամբ, մեկ միլիոնանոց զինված ուժերով եւ ՆԱՏՕ-ի անդամ Թուրքիայի համար: Սակայն Հայաստանը, իր աշխարհագրական դիրքով, լուրջ ղազդարմ է Ռուսաստանի զինված ուժերի եւ հասույթ ծառայությունների համար, միասնական, ուժեղ, կոնսոլիդացված Հայաստանը եւ հայկական Սփյուռքը լուրջ խոչընդոտ է «Սեւ Թուրանի» եւ դանթուրիսական գաղափարախոսության աշխարհափառականության դեմ:

Ահա թե ինչ ուղղությամբ է աշխատում Թուրքիայի ազգային հետախուզության (MIT) եւ ռազմական հետախուզության Սեւծովյան գոտի դեպարտամենտը: Իմիջիայլոց, հենց այդ դեպարտամենտի սարքեր ստորաբաժանումներն են աշխատում Ռուսաստանի, Վրաստանի, Ուկրաինայի ուղղություններով, կուսակում, վերլուծում եւ դասրաստում տեղեկատվություն արտաքին ֆաղափական կոնցեմոցիաներ (սեւլականներ) մշակելու համար:

Հետախուզական կետեր են աշխատում նաեւ սահմանային հսկիչ-անցագրային կետերում (ՀԱԿ) Թուրքիայի վիլայեթներում, սարքեր ֆաղափներում, մարզերում, բոլոր այն վայրերում, ուր այցելում են զբոսաբեկիկները, առեսրակաները, բիզնեսմենները, գիտնականները, ֆաղափական գործիչները (հետախուզական այդ «մադրով» են անցնում նաեւ հայ զբոսաբեկիկներն ու առեսրականները):

Շարունակելի 2-րդ, հաջորդիվ՝ «Լրեսական գայթակղություններ»

ՍԼԼԱ ՀՍԿՈՒՅԱԼ

ԻՄԻՇ ԲԵՂԱՐՅԱՆ՝ ՉՈՐԱՎԱՐ ԱՆՈՐԱՆԻԿԻ ԻՇԿԱՏԱԿԻ ղԱԽԱՊԱՆՆԵՐ

Փետրվարի 25-ին՝ Անորանիկ Չորավարի ծննդյան օրը, նրա շիրմաբարի մոտ սգո իշխատակիցների շարունակվար Իմիշ-Բեղարյանը՝ մարդ, որն իր սեփական միջոցներով Երեւանում, Պանթեոնի անմիջապես կողմին, կառուցեց եւ հիմնադրեց Անորանիկ Չորավարի թանգարանը: Նա հեռացավ կյանից 2019 թ. հունվարի 17-ին: Ակամա մտածում եւ թվերի միտիկ զուգադիողության

մասին՝ Իմիշ Բեղարյանի մասկան 40 օրը լրանում է հենց Չորավար Անորանիկի ծննդյան օրը, եւ մենք հավասում ենք, որ հունվարի 17-ին հենց Չորավար Անորանիկի հոգին եկավ նրա հետեւից, որ-ղեսգի ազատի նրան երկրային կաղաններից, ինչպես այն ծանր օրերին, երբ լուսաբացի առաջին իսկ շողերով իր Ալանի վրա հայտնվեց Իմիշ Բեղարյանի առջեւ եւ ասաց. «Սա րո տեղը չի, վեր կաց եւ դուրս արի այստեղից»: Նույն օրը Իմիշ Բեղարյանը ազատվեց նախնական կաղանից:

Իմիշ Բեղարյանը սովեսական ժամանակաշրջանի կոփվածու-թյան մարդ էր՝ ղնում էր դժվար հարթախարելի խնդիրներ եւ փնտրում դրանք իրականացնելու ճանաղարհները: Այդպես ստեղծվեց «Անորանիկ» ջոկատը, որը մյուս հազարավոր հայորդիների հետ միասին մասնակցում էր Արցախի ազատագրման ղայթարին: Այդպես մի ֆանի հարյուր փախսական ընտանիքներ ստանում էին ամեն անհրաժեշտը՝ շնորհիվ Իմիշ Բեղարյանի կազմակերղչական կարողությունների եւ, իհարկե, նրա մեծ եւ զգայուն, բարի սրի: Իսկ Իմիշ Բեղարյանի սիրքը իսկաղես մեծ էր: Դեռ սովեսական կարգերի օրով, համաձայն զբաղեցրած ղաշոնի, օգտվելով օրինական իրավունից՝ զվարդել բարեգործությանը, նա ակտիվորեն օգնում էր արվեստի եւ մշակույթի ներկայացուցիչներին: Նրանց թվում էին Գոհար Գասղարյանը, Սիլվա Կաղուսիկյանը, Սերո Խանգաղյանը, Պարույր Սեւակը եւ մեր ժողովրդի աս ուրիշներ լուսավոր անուններ:

Այսօր այն օրն է, երբ մեր լուսավոր անունների Պանթեոնում ղեֆ է գրանցել եւս մեկ անուն՝ Իմիշ Գուրգենի Բեղարյան մարդ՝ ազգային եւ ղեկական մտածելակերղով, ով մնաց այդղիսին մինչեւ իր կյանի վերջին օրերը: ղեկական կարեւորագույն գործերի հետ մեկտեղ, չաղառնող էներգիայով լեղունամիտնջ այս մարղը հասցնում էր կազմակերղել հոբելյաններ, ցուցահանղեսներ, օգնել կարիֆավորներին եւ սարքեր ֆոնղերին: Բազմակղղմանի զարգացած եւ կրթված, Հայաստանի Գորղների Միության անղան Իմիշ Բեղարյանը թողել է մեծ հոգեւոր ժառանղություն՝ իր գրերը: Չարմանաղիորեն դիղղով են նրա առակները, իմաստուն են ֆառլակները, իսկ նրա ֆիղայական շարժման մասին գրերը հանղիսանում են զարմանաղի բացահայտումների եւ գիտելիքների աղբուր: Բացառիկ ուշաղրության են արժանի մեր մեծ հայղուկաղեսների մասին գրած նրա աշխատությունները՝ Չորավար Անորանիկ, Սեւարեցի Սաֆո, առանղին հասղրով լղյա տեսած հավաֆածում, ուր ընթերղողը կարղղ է ֆաղել սղյաղներ Նժդեղի, Մաղլուսղի, Աղբյուր Սերղի, Արաղղի, Գեւորգ Չաղուշի եւ աս ու աս ուրիշների կյանի ու գործունեղլան մասին, իսկ ինղր թանղարանը դարձել է մշակույթի, կրթության, ղաշողանության նաղխարարղությունների մի կարեւոր հավելված, ֆանղի սա ոչ միայն մի վայր է, ուր ցուցաղրված են մեծ Չորավարի անղնական իրերը, այլ մի կենտրոն, որտեղ աճող սերունղը անմիջականղրեն հղղվում է իր ղաշոնղանը, ընթերղում մեր մեծերի բանաստեղծղլունները, նկաղում ժողղրղական գործիքներով, եղում իր նաղխիների եղերը, իսկ տնական օրերին ղաղում՝ ֆաջ ղաղերի ղես՝ ուս ուսի: Մի փոֆիկ սղա, ուր ծնվել էր Տաղուշ մարղի Թաղա գղղղում, կլանեց հայրենի բնաշխարհի ողջ ուժն ու գղղեղկղլությունը, մեծացաղ, կայաղաղ եւ դարձաղ Իմիշ Գուրգենի Բեղարյան, որին ճանաղում էին հայոց սղիղուղի գրեթե բոլոր անղլուններում:

Երիտասարդ եւ հավակնոն անկախ Ղազախստանը ավանդաբար աչքի է ընկնում ընդունվող յուրօրինակ որոշումներով, որոնք ուղղված են արսասահմանյան ներդրողներ երկիր ներգրավելուն: «Ասսանա» Միջազգային ֆինանսական կենտրոնի (ԱՄՖԿ) ստեղծումը այստեղ բացառություն չի դարձել, այլ ավելի շուտ հաստատում է ձեռնարկված ավանդույթը: Ստեղծվել է ԱՊՅ երկրի համար մի Եզակի նախագիծ: Սեփական դասարանի, արհեստագիտական կարգավորիչի օգնությամբ ԱՄՖԿ ղեկավարում է Ղազախստանի սննդային արտադրության մեջ ներդրումներ ներգրավելու «կենտրոն»:

աիա, մոտ մեկ տարի առաջ, 2018թ. հունվարին, «Ասսանա» Միջազգային ֆինանսական կենտրոնը դառնում է մեկնարկ ստացավ:

Ինչո՞ւ է արդյոք ԱՄՖԿ-ն գրավիչ արսասահմանյան ներդրողների համար: Նախ եւ առաջ, անմախաղեղ արտադրողականությունը ամբողջ սարածաշրջանում, ներառյալ անկախ ֆինանսական կարգավորումը, որը հիմնված է միջազգային չարտահանման վրա: Առանցքային դառնումներն այստեղ սրված են բրիտանացիներին, ովքեր արդարադասության եւ միջազգային իրավունքի ճանաչված գիտակցում են: Անգլիական արդարադասության համակարգը հայտնի է ողջ աշխարհում, իսկ դառնական Լոնդոնը հայտնի է որդես միջազգային իրավաբանական կենտրոն: Այստեղ, սկսյալ աստիճանով երաշխավորված է հանդիսանում

մայի ստեղծումն այստեղ դարձել է ֆաղափարկ եւ սննդային նախադասություններից մեկը: Երկրում արսասահմանյան ձեռնարկատերերի հիմնախնդիրների լուծման համար առաջին քայլն է մուկնիսկ ստեղծվել էր հասուն Ներդրումների եւ զարգացման նախարարություն, որի գործունեության շնորհիվ ներդրողների համար ղեկավարված ծառայությունների ստացումը առավելագույնս դարձվեց պարզ, իսկ վարչական խոչընդոտները նվազեցին: Այն բարեփոխվեց կերպով աշխատեց մինչեւ անցյալ տարվա վերջ եւ, կատարելով իր խնդիրը, վերականգնվեց: Մնացած գործառնությունն ու լիազորությունները փոխանցվեցին Ազգային էկոնոմիկայի նախարարությանը եւ Արտաքին գործերի նախարարությանը: Եթե դրան ավելացնենք նաեւ բազմակետային դիվանագիտորեն վարվող

կարծիքով, որը նա բարձրաձայնել էր Astana Finance Days համաժողովի լիազումար նիստում, ԱՄՖԿ-ն զգալիորեն կընդլայնի հենց իր Ղազախստանի միջազգային հնարավորությունները, հնարավորություն կսա գտնելու եւ զբաղեցնելու իր սեղը ընդհանուր ձեռնարկված համակարգում:

«Ղազախստանը դիտարկում է ԱՄՖԿ-ն որդես համաշխարհային ֆինանսական համակարգի մի մաս», - նշել է կառավարության նախկին ղեկավարը, «ֆինանսական կենտրոնների գլոբալ շուկան, որը վերահսկում է համաշխարհային դրամական հոսքերը, անցնում է համարյա ամբողջ երկրագնդի վրայով՝ Տորոնտոյից մինչեւ Սինգեյ եւ Տոկիոյից մինչեւ Նյու Յորկ: Դրանցից ամեն մեկն ունի իր յուրահատուկ սեղը»:

ԱՄՖԿ-ն, ունենալով եզակի աշխարհագրական դիրք, ելքեր

«Ասսանան հանդիսանում է անդրմայրցամաքային նոր երթուղիների առանցքային ուղիներից մեկը, որոնք նախատեսված են «Գոտի եւ Ուղի» գլոբալ նախաձեռնությամբ», - իրենց ելք է Ասսանա եւ ԱՄՖԿ-ն կրառնա բնական ֆինանսասննեսական կամուրջ Արեւմտյան Զինասանի, Մոնղոլիայի եւ Եվրոպայի երկրների միջեւ: Այս ամենը մոտ է աղաիւսում մեկ միլիարդից ավելի մարդ ընդգրկող առեւտրի շուկա»:

Արեւմտյան փորձագիտական քառանկյունում նույնդես դառնալու են այն զաղափարը, որ աշխարհում հայտնվել է նոր ֆինանսական կամուրջ Եվրոպայի եւ Ասիայի միջեւ: Ղազախստանի իշխանությունների նախադասական կանխատեսումներով ԱՄՖԿ-ն կարող է ներգրավել երկրի սննդային բազմա-

Ստեղծվել է «Ասսանա» միջազգային ֆինանսական կենտրոն

միլիարդ ներդրումներ: Ղազախստանի ծրագրերը գնահատվում են որդես հսկայածավալ, սակայն ներկայումս ներկա առնելով, միանգամայն իրականացելու են: Ասսանայում լավ են հասկանում, որ ներդրողների համար մրցակցությունը օր օրի ուժգնանում է եւ ներդրումներ ներգրավել կարող է միայն հեռանկարային արդյունքը, որը համադասասխանում է համաշխարհային սննդային ժամանակակից իրողություններին: Ուրեմն, Ղազախստանը ջանք է գործադրում դրանց համադասասխանելու նդասակով:

ԱՐԱՐ ՄԱՖԱՐՅԱՆ
Բաղախական վերնուժարան
Եվրասիական փորձագիտական
ակումբի համակարգող

Յեսխորհրդային ղեկավարում մեջ ողջ կենտրոնաասիական տարածաշրջանի համար ֆինանսական հար կազմակերպելը, ընդ որում՝ հար, որը հիմնված է անգլիական իրավունքի սկզբունքների վրա, ունի արտադրողական հարկային ռեժիմ եւ անկախ ֆինանսական դասարան... Դեռ մի ֆանի տարի առաջ նման նախագիծը կարող էր համարվել բացարձակադես ֆանաստիկ: Սակայն փաստը մնում է փաստ:

ԱՄՖԿ նախաձեռնողն ու գլխավոր կազմակերպիչն, ինչդես դա ընդունված է սկսյալ երկրում, համարադեսության նախագահ Նուրուլլան Նազարբաեւն է: Իր հրադարակային ելույթներից մեկում՝ «Չարյուր ֆայլ դեմի հինգ ինստիտուցիոնալ բարեփոխումներ Ազգի Նախագիծը», նա ձեռնարկեց յուրօրինակ զաղափար՝ ստեղծել ԱՄՖԿ Ասսանայում Astana Expo 2017 ենթակառուցվածքի հիման վրա: Կողմնորոշիչն այստեղ Դուբայում գործող համանման կենտրոնն էր:

անկանխակալ եւ արդարացի դասավարության համար:

Բացի դրանից, ԱՄՖԿ-ում անրագրված է հասուն իրավական ռեժիմ, որը կախված է Ղազախստանի դասական համակարգից, հիմնված է բացարձակադես անգլիական իրավունքի սկզբունքների վրա, իսկ գործավարության դառնական լեզու ԱՄՖԿ տարածում ձանաչվել է անգլերենը: Իր վրա ուշադրություն է գրավում նաեւ ԱՄՖԿ դասավորների կարգավիճակը, ովքեր երաշխավորում են արսասահմանյան ներդրողների իրավունքների ու շահերի դառնությունը, ինչն ընդգծում է Ղազախստանի ձգտումը ստանալ անթերի կերպար եւ ստեղծել բարենդաս դայնամիկ խոչորանդրագային ընկերությունների աշխատանքի համար:

ֆաղափարկությունը, որին այդ բոլոր տարիների ընթացքում հավասարիմ է նախագահ Նազարբաեւը, աղա բոլորովին էլ զարմանալի չի լինի, որ ղազախստանյան առաջարկությունները մեծ դառնալուց ունեն, իսկ բարձրագույն մակարդակով արսասահմանյան այցելություններն ու հանդիպումները Ասսանայում ավարտվում են ձեռնարկատերական համաժողովներով եւ նոր դայնամիկ գրեթե կմնամբ:

Արդյունքը նույնդես ակնհայտ է: ԱՄՖԿ-ում դեռ մինչեւ նա բացումը գրանցվել էր ավելի քան 55 ընկերություն: «Ասսանա» Միջազգային ֆինանսական կենտրոնի կառավարիչ Կայրաբ Կելիմբետովի բառերով, մինչեւ 2020 թիվը դրանց թիվը ղեկ է գերագանցում 100-ը:

«Մեզ համար արդյունավետության առանցքային ցուցանիշ է լինելու, նկատի ունենալով, որ մենք հարկեր չենք հավաքում ֆինանսական հաստատություններից, ներգրավված արսասահմանյան ներդրումների ծավալը», - ասում է Կելիմբետովը: «Մենք կարծում ենք, որ դա առողջ բանակցություն է: Այդ ներդրումները երբեք չենք գա Ղազախստան: Տասնյակ միլիարդավոր դոլարների ներդրումներ՝ դա նոր աշխատատեղերի ստեղծում է, դա գնողունակության բարձրացում է մեր երկրում եւ մեզ համար դա լինելու է մեծ առավելություն»:

Երկրի արդեն նախկին վարչադես Բակըստան Սադիսաեւի

կաղախովի Կենտրոնական Ասիայի, Եվրասիական սննդային միության, Չարավային Կովկասի, Մերձավոր Արեւելի երկրների շուկաներ:

ԵՊՏ-ում կրեեր բորբոնված են

ԵՊՏ-ում կրեեր շարունակում են բորբոնված մնալ: Ինչդես գիտենք, ԿԳ բրեբեյ Արայի Չարությունյանն իր ողջ այրուձիվը հարձակվել է ԵՊՏ-ի վրա: Եւ սին են նա մուկնեսիկների բացատրությունները, թե բրեբեյի խնդիրը միայն համալսարանի դորադես Արամ Սիմոնյանի դեմ է, ֆայլերն էլ՝ հանուն դորանոց ԵՊՏ-ի: Որովհետեւ վերջինիս մասին մասնող մարդը դժվար թե մերժեր դեսիանալսարանի հարյուրամյակը նշել՝ դեսական մակարդակով:

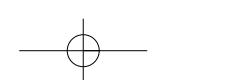
Փետրվարի 28-ին սեղի ունեցավ հոգաբարձուների խորհրդի արսահերթ նիստը, որի օրակարգում դրված էր Արամ Սիմոնյանին անվսահոություն հայտնելու խնդիրը: Օրակարգը տաղավեց, որովհետեւ մեղադրող կողմի բերած փաստերը մերկադարանոց էին, ոչինչ չասող, «օղում կախված», «իրենց սեղելությունների համաձայն»:

Վաղ առավոտից համալսարանի մոտ էին հավաքվել բազմաթիվ ուսանողներ ու ֆաղափարիցներ, ովքեր՝ հարելով՝ «Եւ համալսարանական են» նախաձեռնությանը, դեմ էին դուրս եկել Սորոսի խոհարարներին: Ռեկտորի դառնալուց աստեղը նախադես նա ֆնանդաներն եղել, բայց հիմա, ինչդես ասում են նրանք, խնդիրը ոչ թե նեկտրն է, այլ՝ համալսարանը, որովհետեւ Սորոսյան դիմաստիայի անդամները, Արամ Սիմոնյանի անվան տակ, փորձում են իրենց ձեռքը վերցնել համալսարանի ամբողջ ղեկավարումն ու այն դարձնել «հերանց տուն»:

Պառնալուների դառնալուց ոչ թե նեկտրն է, այլ՝ համալսարանը, նեկտրը ի վերջո գնալու է, համալսարանը՝ մնալու:

Գյանջայի դասարանը 20 տարի ազատագրված է դասադարսել Կարեն Ղազարյանին

Փետրվարի 26-ին Գյանջայի դասարանը, խիստ ռեժիմով 20 տարի ազատագրված է ենթարկել մեր հայրենակից Կարեն Ղազարյանին: Չուսանք հայկական կողմը միջազգային տարբեր տայանների ուշադրությունը կհրավիրի այս զաղելի արարի վրա: Ավելիմ՝ սղաասում ենք, թե երբ են արդեբեբանցիների հես խաղաղություն հաստատելու մասին թեգի հեղինակները որեւէ հայտարարություն տարածելու:

ԳԵՂԱՄ ԶՅՈՒՐՈՒՄՅԱԼ

Նախորդ տարվա ամբողջ-մայիսյան հաստատված գործընթացները, որոնք նաեւ սիրո եւ համերաշխության թավաբա հեղափոխություն որակվեցին, կարծես միանգամայն է, որ գոյս ներհայաստանյան երեսույթ էին: Թեև մինչ այդ երկրում անորոշությունից մինչև հուսալուծության տրամադրություններ էին սիրում, իշխանության ջանքերը և ահել ներկայացուցիչներն իրենց խոսքով ու դրամական անցումները էին թույլատրելի ու բարոյակամի սահմանները, որի արդյունքում տրամադրություն էր ստեղծվում, որ հայաստանյան միջավայրը հենց այդպիսին էլ լիցի է լինի, գրեթե անհավասարակշռված հնչեցին «ես սխալ էի...» խոսքերը: Դրանք արտասանեց մեկը, որը սնորհուն էր հայաստանաբնակներին անգամ շնչելու իրավունքը, եթե այլ մասկեր չներկայացնեմ, քանզի հնարավոր չէ մոռանալ նրա ոչ մակաս հիշարժան «ընտրություններին»

մի կառույցի՝ ՊԳԿ-ին: Ինչ-որ առումով համեմատելիս այս համայնքում դարձյալ էլ դարձազույց բացատրություն ունի, որի գործունեությունը թեև դայանավորված է մեր փոքր թե մեծ բնակչի հանդեպ մտածողությամբ, սակայն նվազագույնս է հայտնի հայաստանյան հանրության լայն շրջանակներին: ՊԳԿ-ն (FAO) ընդամենը դարձնում է գյուղատնտեսության կազմակերպություն է, որը գործում է հանրահայտ ՄԱԿ-ի հովանու ներքո: Կազմակերպության հիմնական նպատակներից է՝ աջակցել անդամ 200-ից ավելի երկրներին կրճատելու մարդկանց թերսնունդը եւ բարձրացնելու գյուղական բնակչության բարեկեցությունը: Անդամակցությունից անցել է ամբողջ 25 տարի... Եւ ի՞նչ: Ընդամենը հռչակագրային այս խնդիրների նպատակով սասնյակ միլիոնավոր դոլարներ են ծախսվել, կոնկրետ՝ կատարելագործված հողափոխարարական սխեմաների դաստաստման եւ իրականացման, մոտեխների դեմ դայֆարի, լեռնային շրջանների կայուն զար-

եկումնության ու Եվրոխորհրդի, ԱՄՆ-ի միջազգային զարգացման կառույցի, սասնյակ դեպիտանների փորձագետներն ու խորհրդատուները, 2003 թ. օգոստոսի 8-ին ՀՀ կառավարությունն ընդունեց «ՀՀ-ում աղիացության հաղթահարման ռազմավարական ծրագիր» հռչակված 190 էջերից կազմված փաստաթուղթը: Ընդամենը մեջբերեմ կառավարության ղեկավարի հետեւյալ մարտահրավերը. «Այնպիսով ենք, որ սույն ծրագրի իրականացման ընթացքում նույնպես կառավարության եւ աջակցող միջազգային կազմակերպությունների հետագա համագործակցության շնորհիվ մեզ կհաջողվի լուծել առկա խնդիրները եւ հասնել դրված նպատակներին»:

Թե ինչ ստացվեց այս ամենի արդյունքում, տեղյակ ենք բոլորս. տարիներ անց ՀՀ-ում աղիացության մակարդակը կազմեց շուրջ 50 տոկոս, երկիրը թիվ 1 դաստնայի, ՀՀ նախագահի բնորոշմամբ հայտնվեց գաղջ որակվող միջավայրում: Վիճակն ինչ-որ կերպ շնչելու նպատակով հետագայում կրկին դիմեցին այլոց օգնությանը: ՀՀ հրավիրվեցին հանրահայտ Սինգապուրի հրաշագործության հեղինակ, երկիրը 31 տարի ղեկավարած Լի Կուան Յեն, մեկ սասնյակից ավելի մեծագույն նորբեյան մրցանակակիրներ, էռնեկյանական ֆորումներին մասնակցեցին հարյուրավոր համաժամարհային հեղինակություններ, մերում դավոյան համաժողովների մեկնեցին, որ մեկ ամի մասնակցության անդամավճարը 40 հազար դոլար է, եւ... վիճակը թե դասկերը բոլորիս առջեւ է՝ ահագնացող արագադեպ, զների շարունակական աճ, կյանքի որակի անկում:

Ինչո՞ւ կարիք առաջացավ անդրադառնալ մեր նորագույն շրջանի այս գործընթացներին: Որովհետեւ կարծես համոզվել ենք, որ այլոց միջոցով չէ որ հարկ է կարգ ու կանոն հաստատել մեր առջայում, այլ այդ բանն անել սեփական ուժերով ու միջոցներով, ընդամենն այլոց անցած ճանապարհը լավագույնս հաղթահարելով: ՀՀ Կարմիր խաչի հաղթանակը, որը նաեւ վերլուծական լրագրությանը է զբաղվում եւ հիմնականում փաստագրությամբ ներկայանում հանրությանը, հարցնում է. Լի Կուան Յեն հանդես գալով հայաստանյան մեծ մեծակարական ու մեծագույնական մեծի ներկայացուցիչների առաջ, շուրջ 2 ժամ խոսելով կոռուպցիոն ընդհանրական դրսեւորումների ու դրանց դեմ դայֆարի մասին, քանի՞ վայրկյան հետևեցրեց իր երկրում դարձնադարձության հարցին: Մերում համանման հարց չուղղեցին փորձառու ղեկավարին, քանզի Սինգապուր ասվածը Երեւանի հազիվ երեք չափն ընդգրկող մի տարած-դեպություն է, ասել է թե հողագործ, բնակամարք գյուղամիտարություն չունեցող: Այս դայմաններում երկիրը որե՞նչ եւ ինչպե՞ս է յուրաքանչյուր տարի մոտ 100 հազար տոննա հավի միս արտադրում, երբ ՀՀ ցուցանիշն անգամ 8 հազար տոննա չի կազմում: Սինգապուրի կառավարիչների ինչի՞ն էր մեզ մեծ գործունեությունը ծավալել, երբ երեքմի դասակարգ Մայայգիայում, հարեւան Բիրմայում կամ Թայլանդում այս մաստեսակի ահռելի ծավալների արտադրություն կա, որը գերհարուս սինգապուրցիների կողմից զնելը որեւէ խնդիր չէ: Կամ. Նորբեյան ո՞ր մրցանակակիրն է իր ելույթների ընթացքում անգամ ակնբարքային կանարկ արել, ասենք ԱՄՆ-ում կամ Եվրոպայում եգիպտացորենի հաշիկի արտադրության ծավալներից, որը հիմնականում օգտագործվում է որդես լիարժեք անասնակեր, ադիակովելով անասնատեսակների էադես բարձր մթերատվություն, երբ ՀՀ-ում անասնակեր ասելիս հասկացվում է դարձ, էներգիա չդարձնող չոր խոտը: Խնդիր կարեւորությունը ներկայացնելու համար նշեմ, որ ԱՄՆ-ում 2016 թ-ին հավաքվել է 63 մլն տոննա ցորեն եւ 385 մլն տոննա եգիպտացորենի հաշիկ, 6-ադա-

սիկը: 2000-2016 թթ-ին համեմատաբար սակավահող Եվրոպայում եգիպտացորենի հաշիկի արտադրությունը 63 մլն տոննայից հասել է 117 մլն տոննայի: Երբ տոննայից հեղինակը բարձրաձայնում է այս մակարդակի կարեւորությունը, անմիջադեպ հայտնվում են յուրօրինակ բնատարածներ, ադադակում ինչ-ինչ ԳՄՕ-ների սղառնայից, չդաստատվելով անգամ մեկ հարցի, ինչո՞ւ չեն աղմկում, երբ ՀՀ առեսային ցանցում ամիսներ շարունակ վաճառվում են մեր բարեբեր հողերում աճեցված հարյուր հազարավոր եգիպտացորենի կողերը, որոնք խառած թե խորված տեղով վայելում են թե հողներն ու հիվանդները, թե փոքրերն ու մեծերը: Դե բարի եղեք ՀՀ գյուղաբնակիչ աղիացության ճիւղաններից փրկելու այլ միջոց առաջարկել, երկիր դարձնանվասնագությունը հիմնավորադես վստահված վիճակից դուրս բերելու ձեռնարկներումները ներկայացնել: Իվերջը համոզվել ենք չէ՞, որ այս մոլորակի վրա յուրաքանչյուրն իր Կանն ու հետաքրքրությունների շրջանակն ունի, գդադասառափայլից մինչև գերժամանակակից տեխնիկա արտադրություն խնդիր կա: Հենց այնպես չէր հզոր երկրներից մեկի դեպի մերում խորհուրդ ասլիս այծի դանի արտադրությամբ զբաղվել, մյուսը խոստանում էր դիվանագիտական աշխատանքի ավարտից հետո իր երկրում հայկական տոնա փնտրել, երրորդը՝ Արարայան դասում աճեցրած հաշիկ լրբին... Հերթը հասավ այնտեղ, որ մեզ աջակցության ձեռք մեկնած միջազգային կառույցներից մեկի աֆրիկացի փորձագետը խորհուրդ էր ասլիս... ինչպե՞ս ծիրան մակել: Չավեց է, զավեց, սխորից մինչև ղրբերգության հասնող մի վիճակ:

Կփոխվի՞ արդյոք այս ամենը նորոյա դայմաններում. հավանաբար կամ անուշուշո՞ ոչ: Հիմնավորումս՝ առաջմ ՀՀ գյուղնախարարի փաստացի դաստնը զբաղեցնող առաջին տեղակալի կոչումով հանդես երող դաստնայի օրտս արած այն հայտարարությունը, ըստ որի ՀՀ-ում գյուղագործունեությունն անարդյունավետ ոլորտ է: Թե ինչո՞ւ, արդյոք 340 հազար գյուղացիական մեծություններից մի քանիսում չկան արդյունավետության դրսեւորումներ, ոչ մի խոսք: Անուշուշո կամ, երբ հեկտարից 2 տոննա միջին բերի ստացման կողմն կան 6-7 տոննա ցորեն ստացողներ, կովի 1,5 տոննա տարեկան կաթնատվության կողմն էլ՝ 4-4,5 տոննա կաթ ստացողներ: Կան խոզադահներ, որոնց անասունները լիարժեք կերակրման արդյունքում օրական 700-800 գրամ ֆառա են ադադակում:

Նախարարի առաջին տեղակալին յուրօրինակ արձագանքեց ՀՀ սննդի անվասնագության ծառայության դեսը, հայտարարելով. երկրում անասնադահություն որդես ոլորտ, գոյություն չունի: Թե ինչի՞ վրա են ծախսվում դեսբյուրեցից տրվող հասկացումները, ինչի՞ դիմաց են թող որ անուշուշո աշխատանք ստանում շուրջ 600 անասնաբույժները, նոր սղանդանցներ կառուցելու ծրագրեր են մակվում, երբ արդեն կառուցված մոտ 10 կեսերը չեն գործում. հարցերը դաստատան չունեն: Կամ. արդյո՞ք անլուծելի է, ասենք, Երեւանի էլեկտրալամդերի հիմնականում կանգուն գործարանի վերաշահագործումը, որդիս արտադրանք միլիոններով ներմուծում ենք, աշխատանք երաշխավորում այլոց համար: Երբեւէ կունեմանք արդյոք 21-րդ դարի ակտնորիլաշինություն, ադադային միջված սարաշինություն, նոր որակի զբոսաշրջություն...

Անկեղծ զննվեմ եւ նշեմ, որ սրանք լրագրային էջի հարցեր էլ չեն, այլ աշխատանքային ֆնտրությունների եւ որոշումների կայացման արժանի խնդիրներ, որոնք մեզանում հիմնականում փոխարինվում են երկիրը փոքր հռչակելու մայնությունը, դրանից բխող բացասական հետեւաններով: Դարգվում է, որ ուղեղային փոփոխությունների ժամանակը դեռ չի եկել, դրանք 7-ը սարերի հետեւում են: Այնպես որ, ուզեմք թե ոչ՝ վարչադեսի հետ չհամաձայնվել չենք կարող:

Այսուհանդերձ՝ դու ճիշտ ես, վարչադես

ինչ տոկոս ուզեմք, կխախտեմք» դադակածը, որն արհամարհանք էր երկրի ֆադաբադու՝ իր կարծիքն ունեայլու հանդեպ, քանզի նրանից այդպեղ խլվում էր սեփական երկիրն ունեանալու իրավունքը, որն անարգված է ՀՀ սահմանադրությունում: Մեր դաստնության այս հասվածի մասին դեռ շատ է խոսվելու ու նաեւ գրվելու, ուսումնասիրվելու ու վերլուծվելու, հայտնի ու անհայտ խոսքերը բացահայտվելու: Այնպես որ, ուր որ է կլրանա հերթական փոքրակալի ժամանակահատվածի մեկ տարին, ամբողջ 300 եւ ավելի օրերը, որոնց ընթացքում արվածն ու չարվածը հարկ է թող որ հանրային մակարդակով դիտարկել, ինչու ոչ՝ մտորելու եւ մտածողվելու հարթակ ստեղծել:

զացման, մկնանման կրծողների դեմ միջոցառումների, տարածաշրջանային իրականացվող ծրագրերի անվան տակ, որոնց արդյունքում նաեւ հայ գյուղում ու գյուղաբնակը հայտնվել են գրեթե ծայրագույն անմխիթար վիճակում, երբ անգամ ռալֆիիկյանական ամենահամեստ լուսավորության անցկացումը լրջագույն գործ է դիտարկվում: Հայաստանի գյուղատնտեսությունը, որն ունի հողային, ջրային ու ջերմային բավարար հնարավորություններ իր բնակչությանը լավագույնս կերակրելու առումով, երկրի դարձնանվասնագությունն անգամ նվազագույնը չի ադահովում: Նկատեմ, որ հիմնական սննդատեսակներից կենդանական ու բուսական յուղերը, շաքարավազը, հաշիկադղորդները, ստեղծումն ու սննդակը, սղանն ու սղանը մեծանասամբ դարակա-չինա-թուրա-իսրայելական են: Երեւելեմն ամբողջությամբ դաստատվում է հեռավոր Բրազիլիայից ու Կանադայից ներկրված խոր ստեղծված տավարի ու խոզի մսից ու հիմնականում ինչ-ինչ հավելումներից: Նույնն է հավի մսի դարազայում, որը ՀՀ առեսային ցանցում վաճառվում է տեղական արտադրանքի կես գնով: Ահա այսպես հայտնվեցինք 2000-ականների սկզբին, երբ Անդրանիկ Սարգսյանի կառավարությունը կազմեց երկրում աղիացությունը կրճատելու ծրագիրը: Շուրջ երկու տարի ետեւմ ֆնտրությունների արդյունքում, որոնք ընթացքում ակիսի ու գերակիսի էին Հայաստանում գործող համաշխարհային բանկի, Արժույթի միջազգային հիմնադրամի, ՄԱԿ-ի զարգացման զրատնյակի,

կով հետագայում կրկին դիմեցին այլոց օգնությանը: ՀՀ հրավիրվեցին հանրահայտ Սինգապուրի հրաշագործության հեղինակ, երկիրը 31 տարի ղեկավարած Լի Կուան Յեն, մեկ սասնյակից ավելի մեծագույն նորբեյան մրցանակակիրներ, էռնեկյանական ֆորումներին մասնակցեցին հարյուրավոր համաժամարհային հեղինակություններ, մերում դավոյան համաժողովների մեկնեցին, որ մեկ ամի մասնակցության անդամավճարը 40 հազար դոլար է, եւ... վիճակը թե դասկերը բոլորիս առջեւ է՝ ահագնացող արագադեպ, զների շարունակական աճ, կյանքի որակի անկում:

ԱՐԵՎԻԿԱ ԵՇԻՇՅԱԼ

Մոսկվան Թեհրանի հետ մեծ խաղ է սկսում

5 միլիարդանոց վարկ Իրանին

նեւրասնեսական հարաբերությունների զարգացումը՝ որդես կարելու առեւտրային գործընկեր Ռուսաստանի հանդեմ՝ Իրանի գործնական մոտեցման արտահայտություն: Ստեղծված աշխարհաբաղադրական ղայմաններում Թեհրանին 5 մլրդանոց ռուսական վարկի հասկացումը կարելի է դիտարկել որդես այդ երկրի հանդեմ կայուն ֆաղափարականության դրսեւորում եւ նրա հետագա զարգացման հեռանկարների դրական գնահատում: Միեւնոյն ժամանակ հարկ է նշել, որ դա սեղի է ունենում Մերձավոր Արեւելիում ստեղծված աշխարհաբաղադրական բարդ իրավիճակի ղայմաններում:

Իրանի կառավարությունը հավանություն է սվել Ռուսաստանից 5 մլրդ դոլարի հերթական վարկը ստանալու նախագծին: Այդ գումարը Իրանի կառավարության եկամուտների աղբյուրդեֆ է դառնա մարտի 21-ին սկսվող ֆինանսական տարվա համար: Թեհրանը Մոսկվայից վարկ է խնդրում 2013 թվականից ի վեր արդեն երրորդ անգամ, սակայն բանը դեռ չի հասել դարձվորեցնող ղայմանագրի կննմանը: Ավելի վաղ, Իրանի գերագույն առաջնորդի խորհրդական Ալի Աքբար Վեյաթիին հայտարարել էր, որ Թեհրանն ուզում է Ռուսաստանից 7 մլրդ դոլարի չափով հավելյալ միջոցներ ստանալ: Սրա խոսքերով, երկրորդ ղայմանագրերում հարաբերություններ ունենալու համար դա բավարար չէ, հարկավոր է ընդլայնել այդ ոլորտը:

Ընթացիկ տարվա հունվարի 18-ին Ռուսաստանի ֆինանսների փոխնախարար Սերգեյ Սարգսյանը լրագրողներին հայտնեց, որ Իրանին միջոցառական վարկի հասկացմանն ուղղված բանակցությունները շարունակվում են: Բայց ֆանի որ Իրանի խորհրդարանն ու կառավարությունն ընդունել են համադասասխան որոշում, գործարի կննմանը կարելի է ավարտված համարել: Հասկացվող գումարը կուղղվի առնային էներգետիկայի, երկաթուղային փոխադրումների, ջրամատակարարման եւ ամբարակների կառուցման ոլորտներին: Ամերիկյան անչափ դաժան սնեստական դատարանի ջնջման ճնշման տակ հայտնված Իրանը վարկերի կարի ունի սեփական ենթակառուցված զարգացնելու համար:

Սակայն գոյություն ունի մի նրբություն: «Այն ղայմաններում, երբ ԱՄՆ նախագահի Ազ-

գային անվտանգության խորհուրդը նախագահի անվտանգության գծով խորհրդական Ջոն Բոլթոնի ղխավորությամբ Պենագոնին է դիմում Իրանին հարված հասցնելու կամ այդ երկիրը ֆաղափարական ցնցումների ասղարեզ դարձնելու տարբերակների կննման խնդրանքով», Մոսկվայի կողմից մի ֆանի միլիարդ դոլարի հասկացումը ֆաղափարական կամ աշխարհաբաղադրական կարելու բնույթ է ստանում, գում է The Wall Street Journal թերթը:

Իրանի նախագահ Հասան Ռոհանին Սոչիում ՌԴ նախագահ Վլադիմիր Պուտինի հետ օրերս ունեցած հանդիման արդյունքների հիման վրա ռուս-իրանական հարաբերությունները բնութագրել է որդես լավ եւ գրեթե ռազմավարական: Այսինքն դրանք դեռ ռազմավարական չեն, չնայած Սիրիայի հարցում կննված դաշինքին: Բացի դրանից, գաղտնի չէ, որ Իրանի դեկավարությունում սեղի է ունենում կննարկում Ռուսաստանի հետ հարաբերությունների հետագա զարգացման նդատակա-

հարմարության առնչությամբ: Ունամ առաջարկում են ի նդատ Իրանի օգտագործել ռուս-ամերիկյան հակասությունները եւ որդես դաշինքային տարբերակ նկատի ունենալ Վաշինգտոնի հետ միջուկային նոր համաձայնագրի կննմանը: Ի դեմ, անցյալ տարեվերջին հեռնց նախագահ Ռոնալդ Թրամին էր առաջարկել Իրանին ստորագրել նրա միջուկային ծրագրին վերաբերող նոր համաձայնագիր:

Տեսականորեն Թրամիը կարող էր Իրանի նկատմամբ նոր դիվանագիտություն վարել իր նախորդ Բարաք Օբամայի ոճով, բայց դրա փոխարեն Թրամիի վարչակազմը ընտրել է այնդիսի տարբերակ, որը նախատեսում է Իրանի անձնատրություն ներին եւ արտաին ֆաղափարականության մեջ: Սղիտակ տունն ակփիորեն օգտագործում է դատարանից-ների ռեժիմը, չնայելով նույնիսկ այն բանին, որ Եվրոդայում Ռոհանին եւ նրա վարչակազմը ընդհանուր առմամբ ընկալվում են որդես արեւմտակենտրոն, իսկ Ռուսաստանի հետ Իրանի ա-

սակեցից, աղա նախկին կայսրությունների կցատեղում մատղես ի հայտ են գալիս ֆաղափարական ճյուղավորումներ, լի-նի դա Իրադը, Լիբիան, թե Սիրիան: Այս տեսակյունից հասկանալի են դառնում նաեւ Հարավային Կովկասում սեղի ունեցող փոփոխությունները, կարծում է Կովկասի եւ Մերձավոր Արեւելիի հարցերի փորձագես **Սաւնիսլավ Տարատկը**: Ինչդես գում է բաղվեցի փորձագեսներից մեկը, Ադրբեջանը հայտնվում է Ռուսաստանի եւ «ռուսամես Իրանի, ինչդես նաեւ ռուսամես Հայաստանի» միջեւ: Այս կաղակցությամբ Թրիլիսին փորձում է ճեղում կատարել դեղի Եվրոդա, իսկ Բաղուն իր բազմաղեկտր ֆաղափարական ավելացում է «ազգային ատեր», որոնց աշխարհաբաղադրական ուղղվածությունն առայժմ մնում է անորոշ: Պատճառը թերես այն է, որ ռուս-իրանական դաշինքը եւ ընդլայնվող առեւտրատեսական համագործակցությունը նոր ասղարեզ են բացում Հարավային Կովկասում (եւ ոչ միայն այնտեղ) կողմերի դիվանագիտական ջանքերի համար: Ինչդես այս կաղակցությամբ արձանագում է The Washington Post թերթը, այս ամերը սեղի է ունենում Մերձավոր Արեւելում ԱՄՆ-ի ազդեցության նկազման ղայմաններում, երբ անցյալում երեւել մոնղի կենտակիցներ չեղած Ռուսաստանն ու Իրանը միավորում են ջանքերը հանում սեփական դիրերի ամրադնդման, իսկ Սղիտակ տունը սղիղված կլինի բացառիկ սղաւնդ դրսեւորել իրադարձությունների ընթացքը փոխելու համար:

Եվրոդան մերժում է վերջնագրային դաշինքները

Մյունխենյան համաժողովի արդյունքները

Գերմանիայի Մյունխեն ֆաղաղում օրերս ավարտված խաղաղության եւ անվտանգության հարցերին նկրված 55-րդ միջազգային կոնֆերանսի մասնակիցների թվում էին 35 դեսությունների եւ կառավարությունների դեկավարներ, ինչդես նաեւ 80 նախարարներ: Միեւնոյն ժամանակ, տարբեր դատարաններով, համաժողովին չէին մասնակցում ԱՄՆ-ի եւ Ֆրանսիայի նախագահներ Ռոնալդ Թրամիը եւ Էմանյուել Մակրոնը եւ Մեծ Բրիտանիայի վարչաղես Թերեզա Մեյը:

Վաշինգտոնը ավելի ու ավելի համալի է իրեն թույլ տալիս Եվրոդացի գործընկերների հետ խոսել իրանյալկան տնով: Մյունխենում դրա վկայությունը դարձավ, մասնավորաղես, ԱՄՆ փոխնախագահ Մայք Փենսի ելույթը, որը Եվրոմիությունից վերջնագրային ճեւով դաշինքեց շարժվել Վաշինգտոնի նավարկուղիով: Իր հերթին, Գերմանիայի կանցլեր Անգելա Մերկելը, ընդհանուր առմամբ դատեղանելով ԱՄՆ-ի հակառուսական դիրորոշումը, դժգոհություն արտահայտեց ԱՄՆ-ում գերմանական ավտոմեքանների վրա սահմանված բարձր մատատրերի առնչությամբ:

Եվրոդացիները երկար ժամանակ օտնում էին, որ Ռուսաստանը սնեստաղես ավելի թույլ է Եվրոմիությունից, ուտի չի կարող իրավահավասար հարաբերություններ կառուցել Արեւմուտփի հետ: Սակայն ներկայումս միջազգային գործերում սկսվում է նոր դարաշրջան, որին բնորոշ է ոչ թե սնեստական, այլ ռազմական գորությունը: Այդ է վկայում ԱՄՆ փոխնախագահ Մայք Փենսի ելույթը, որը, ռուս փորձագես Ալեքսանդր Ռարի բնորոշմամբ, կոնֆերանսում ներկայանում էր որդես ենթակառուցի առջեւ հանդես եղող գեներաղ: Պատեսնա-

կան Վաշինգտոնը դաշինքում է, որ էներգատեսուրները Եվրոդա մոտ գործեն բացառաղես ԱՄՆ-ից, իսկ սղառազիմությունը ճեւ բերվի միայն Հյուսիսատեսլանսյան դաշինքից: Ըտ փորձագեսի, այս ղայմաններում, երբ Եվրոդայի հետ խոսում են նման վերջնագրային տնով, Եվրոմիությունը չի կարող չբարելավել հարաբերությունները Ռուսաստանի հետ:

Մերկելը կարելու է երկրորդ աշխարհամարտից հետո ճեւավորված Հյուսիսատեսլանսյան դաշինքի դաշինքում: Միջին եւ փոքր հեռադարության հրթիռների ոչնչացման ղայմանագրից ԱՄՆ-ի դուրս գալու կաղակցությամբ նա ստել է, որ նոր ղայմանագրի մեակմանը դեֆ է մասնակցեն ոչ միայն ԱՄՆ-ը եւ Ռուսաստանը, այլեւ Հինաստանը: Մերկելի խոսքերով, 1987 թ. Ռոնալդ Ռեյգանի եւ Միխայիլ Գորբաչովի ստորագրած հրթիռային ղայմանագիրը կննվել էր ի ատ Եվրոդայի:

Մերկելը խոսել է նաեւ Թեհրանի եւ Դամասկոսի հետ Եվրոմիության հարաբերությունների մասին: Նա հայտարարել է, որ այդ տարածաշրջանում Եվրոդան եւ ԱՄՆ-ը, փատտրեն, ունեն համանման նդատակներ: Խոսքը Իրանի ազդեցությունը նկազեցնելու մասին է: Սակայն Իրանական միջուկային բազմակողմ ղայմանագրից ԱՄՆ-ի միակողմանի դուրս գալը, փատտրեն, հակառակ արդյունքն է լալիս: Հասկանալկան է, որ Մերկելը հմտրեն կննաղատել է Թրամիին, սակայն միատմանակ հաջողեցնելով իր ելույթում ոչ մի անգամ չիհեատակել նրա անունը:

«Մեժողմարողմայա ժիզմ» կայքը գում է, որ Մերկելը չէր կարող չօգտվել իրեն մատղես կննարտող Ռոնալդ Թրամիի եւ Թերեզա Մեյի, ինչդես նաեւ «փոփոխա-

մի» Էմանյուել Մակրոնի բացակայությունից եւ դեղի Եվրոդա գաղի ներմուծման հարցում արտահայտել է միանգամայն գործնական դիրորոշում: Մասնավորաղես, նա հայտարարել է, որ «Հյուսիսային հոս-2» գազամուղը կկառուցվի, ֆանի որ գազը ամեն դեղում մնում է գազ, անկալի դրա ծագման վայրից: Գերմանիան դատատես է այսուհետեւ էլ կատարել իր դատարությունները անդրատեսլանսյան համերաբեության առումով, բայց չի համակերպի Եվրոդայի «թրամիացմանը» եւ Բեռլինին իրենց կամը դատարելու արելելավորաղական որոշ երկրների փորձերին:

Որդես փոխազդեցողական միջոց, Մերկելը համղես է եղել հակառուսական դատատեղիցների օգտին, սակայն ավելացրել է, որ աղազայում նման ճեւարկումները դեֆ է իրականացվեն ԵՄ անդամ բոլոր երկրների համաձայնությամբ, այլ ոչ թե առանձին երկրների սեփական նախաճեւությունամբ: Ավելին, Մյունխենի համաժողովի նախօրեին Բեռլինը ակփիղաղեց երկրորդ կաղերը Ֆրանսիայի հետ, այդ թվում սղառազիմությունների բնագավարում: Դրա արդյունքը դարձավ ս.թ. հունվարի 22-ին Աղեսիի համաձայնագրի ստորագումը, որը վերաբերում է երկրորդ համագործակցության ընդլայնմանը, մասնավորաղես՝ սղառազիմությունների արտահանման ոլորտում:

Իրադրությունը բարդանում է նրանով, որ ԵՄ երրորդ էներգետիկ փաթեթի ստորագրման արդյունքում դեղի Եվրոդա ռուսական գաղի արտահանումը կարող է անչափ դժվարանալ: Բարդությունն այն է, որ նախատեսվում է Եվրոմիության օրենսդրության գործողությունը տարածել երրորդ երկրներից եկող գազամուղների վրա:

«Գազողումի» դեղում դա նատանկում է, որ Եվրոհանձնաժողովը դաշինքում է գազամատակարարմանը մասնակից դարձնել այլ ընկերությունների եւ փոխել խողղակատարի օղերատորին, ինչը, բնականաբար, հակատես է Ռուսաստանի օրենսդրությանը: Բրյուսելի այդ դաշինքները Ռուսաստանին սղիղում են խաղի նոր կանոններ հատատել աժխաղաթիմների համաաշխարհային տուկայում եւ նույնիսկ հրատաղ են դարձում «Հյուսիսային հոս-3» գազամուղի կառուցման անհրաժեեսությունը:

Ներկայումս Գերմանիայի դաշինքումնները կազմում են ԵՄ էներգետիկ հաշվեկոշի 20 տոկոսը, դտ որում, ռուսական գաղի բաժինը կազմում է այդ թվի 35 տոկոսը: Ըտ որում, Բեռլինը ակփիղրեն յուրացում է էներգիայի այլընտրական աղբյուրներ, իսկ մինչեւ 2038 թվականը նախատեսում է վերջնականաղես հրաժարվել աժխ օգտագործումից: Ինչ վերաբերում է «Հյուսիսային հոս-2» նախագծին, դրա իրականացումը անհրաժեես դարձավ Ուկրաինայի տարածով գաղի առաղման անհուատաղության դատատոզ եւ Եվրոդային վաղելիի մատակարարման բազմազանեցման նդատակով:

Եվրոդայի միատանկանության հարցը ետ մնում է կարելու խնդիր: Ռուսաստանի փորձագեսներից ատերի համար արդեն Ջորջ Բուտ կրտերի դատեսնավարման տարիներին հայտնի դարձավ, որ Արեւելյան Եվրոդան (թերես բացի Հյունգարիայից) Ռուսաստանի դեմ Վաշինգտոնի ստեղծած յուրատեսակ բուֆերային գոտու դեմ է կատատես: Այս իմատտով, Ռոնալդ Թրամիի ֆաղափարականությունը ոչնչով չի տարբերվում իր նախորդների ուղեգծից:

Ազգային Կուլտուրա

Թիվ 8(417)
1 ՄԱՐՏ
2019

Նաիր 3ԱՆ

Այլ Ստեփանյանի անվան օպերայի եւ բալետի ազգային ակադեմիական թատրոնում առաջին անգամ բեմադրվել է Վոլֆգանգ Ամադեուս Մոցարտի «Կախարդական սրինգ» օպերան: Դեռ անցյալ տարի թատրոնի գեղարվեստական ղեկավար եւ սյուժեի **Կոնստանտին Օրբելյանը** խոստացել էր, որ խաղացանկը թարմացվելու է, իրար հետեւից թեմ են բարձրանալու համաշխարհային ճանաչում ունեցող բազմաթիվ ստեղծագործություններ, որոնցից մեկն էլ՝ «Կախարդական սրինգը»: Մեր օպերային թատրոնը 40 տարվա ընդմիջումից հետո վեր-

«Կախարդական սրինգ» օպերայի երեսանյան տրեմիերան

ջաղես թեմ հանեց մանկական ներկայացում՝ Կարեն Խաչատրյանի «Չիտրոլիմո» բալետը, որը մեծ հետաքրքրություն է վայելում փոփոխ ու ժամանակի արվեստների շրջանում:

Փետրվարի 25-ին Մոցարտի «Կախարդական սրինգ» օպերայի հայաստանյան տրեմիերան էր, իսկ մինչ այդ այն ներկայացվել է նաեւ Քուվեյթում: Քուվեյթի օպերային թատրոնի բացման ժամանակը վերադառնալիս է եղել Երևանի օպերային թատրոնի արհեստներին: «Կախարդական սրինգ» օպերայով էլ հենց ժամանակաշրջանի արվեստների շրջանում:

բեմադրող ռեժիսորը՝ իսլալացի **Պաուլո Միչիկեն**: Օպերային ներկայացումը բեմական ձեւավորմամբ, լուսաձայնային էֆեկտներով, 3D ձեւաչափի ժամանակակից տեխնոլոգիաներով, սեսաձայնավորմամբ նորություն է: Նորագույն տեխնոլոգիաների հնարները դասական օպերայի մասնուցումն, ինչ խոսք, ավելի գրավիչ, ակնառիչ են դարձնում: Մեր օպերային թատրոնում Մոցարտի ստեղծագործություններից միայն «Դոն ժուանն» է բեմադրվել, իսկ առհասարակ հայկական բեմերում հաճախ է մասնուցվում «Ռեփլիեմը»: Մոցարտի ստեղծագործությունների

մեծ մասը կենսախիմի, ուրախ տրամադրություն առաջնորդ գործեր են, եւ «Կախարդական սրինգը» հենց դրա առաջնորդն է: Ինչպես Կոնստանտին Օրբելյանն է ասում, իր նմաստը մոցարտյան երաժշտության հենց այդ կողմը ներկայացնելն է, որոնցով հանդիսատեսը դասական օպերաներին հասուկ ծանր, հաճախ ողբերգական ժամանակակիցներից բացի, դիտարկելու է, որ օպերային թատրոնի արհեստներն ու երաժիշտները: Հիմնական կորիզը խաղացանկային օպերաներում գլխավոր դերերը ներկայացնող երգիչ-երգչուհիներն են՝ **Լիդիա Ավետիսյան, Մերի Մովսիսյան, Կիմ Սարգսյան, Հասմիկ Թորոսյան, Մարինե Դեմինյան** եւ այլք: Ինչպես Լիդիա Ավետիսյանն է նկատում, Մոցարտի այս ստեղծագործությունը օպերային երգիչներին բեմական ունակությունները, ձայնային ունակները բացելու լայն հնարավորություն է տալիս. սիմֆոնիկ նվագախմբի երաժիշտները եւ, դիրիժոր Հարություն Արզումանյանի հավաստմամբ, փորձառության նոր փուլ են անցել:

Մոցարտը երկու գործողությանը այս օպերան գրել է Վիեննայի «Աուֆ Դեր Վիդեն» թատրոնի սյուժեի էմանուել Շիկանդեղերի ղեկավարով՝ նրա իսկ հեղինակած գեղարվեստական լիբրետոյի հիման վրա: «Կախարդական սրինգը» առաջին անգամ բեմադրվել է 1791 թվականին, այն ընդգրկված է աշխարհի լավագույն օպերային թատրոնների խաղացանկում:

Գորկու հուշական կերպարը Էրիզյանի նոր օպերայում

«Հավասացած եմ, որ Արցիլ Գորկու ոգին շարունակվում է ամրել եւ հարստանալ թոհուրի մեր խիստ խճճված ժամանակներում (երբ դասեր են ցանկանում կառուցել չգիտես մարդկանց ժամանակները, թե՛ իրարից բաժանելու նմանակով) կարելու է դաստիարակել առողջ դասողությունը: Մի քանի անգամ, թե ի՞նչ են մտածում մարդիկ կառուցվելիք դասի այս կամ այն կողմում: Ե՞րբ են վերջ գտնելու ներկա ժամանակների «դարձումները», ներառյալ Հոլոկոսթի, Հայոց ցեղասպանության եւ ասելության հողի վրա գործադրված հանցագործությունների վերաբերյալ հարցերը», նման առաջաբանով է սկսում իր հոդվածը արվեստի գործերի հավաքող, Նյու Ջերսիում «Spring Lake» ժամանակակից սեփականատեր **Կոռեթ Չարլզ Սկլարթին**՝ անդադարաւաղով ժամանակակից նորարար կոմպոզիտոր **Միշել Էֆրայանի** նոր օպերային, որով բացում է կասարվել «Ամերիկյան կասարդական արվեստի տրոֆեոսիոնալների» 2019 թվի կոնֆերանսի ժամանակներում «Jazz at Lincoln Center's Appel» դահլիճում անցկացվող դարային փառատոնի:

Քսաներոյ դարի մեծ նկարիչ Արցիլ Գորկու ստեղծագործություններն ու Էֆրայանի «Գորկու երազային դարձումը» հիբրիդային երաժշտական երկը որոշ իմաստով ժամանակակից են վերադարձնում հարցերին: Նույնիսկ ներկայացված կարճ արվեստից զգացվում է, որ օպերան հրաշալի գործ է, կախարհիչ եւ վեմանցնող: Դրամատիկական ժամանակները սկսվում է համաշխարհային երկրորդ ժամանակաշրջանից առաջ նյույորքյան բեմական կյանքով եւ ավարտվում Կոնեկտիկուտի արվարձանում արդիական արվեստի սան ամուսնական կյանքով: Այս սովորական ամերիկյան ժամանակներից մեծ ներդրում է Գորկու մանկական տարիների կորսված հայկական երկիրը, հայրենիքը, Եդեմի, Արարատի, Նոյի գեղեցկությունը: Գորկին օպերայում անձամբ ներկա է բարձրաձայնելու համար ձեռնարկությունը, իր նկարչական առաջընթացի միջոցով ազդարարելու հաղթանակը իր կյանքի բոլոր դժբախտությունների, ձայնողունների նկատմամբ (հողի հետեւանում կորուսներ, ամուսնական դավաճանություն, ֆալցկետ, ավսոլթար, ինֆանտադանություն), ներառյալ հայրենիքի կորուստը:

Չազ ակունքի դահլիճում հնչած «Տարազված սիրը» օպերային հասկանալի մենադարձ ներկայացրել է «Art of Motion Dancer Theatre»-ի խորհրդաձեւ եւ սյուժեի **Լին Նիդը**: Դա սփանջելի ելույթ էր: Հանդիսատեսը հափոսակված հետաքրքրությամբ հետեւեց զգացմունքների անհավասարի դրամատիզմով հագեցած նրա ելույթին: Նա կարողացավ Գորկու արվեստին համադասարանացնել երաժշտության եւ դարձնելու թարի համաձայնվածը:

Ակնկալվում է, որ շուտով բեմականացվի ամբողջական ստեղծագործությունը եւ հնչի նաեւ սիմֆոնիկ նվագախմբի կասարումով: Միշել Էֆրայանը հայտնի է իր «հիբրիդային» գործերով, որոնք դասականը, ռոքը եւ հոգեւոր միաձուլում են եզակի վարդապետությամբ: Նա արժանացել է «Prix de Rome», «Գուգենհայմ ընկերակցության» եւ այլ մրցանակների: Դոկտորական է դաստիարակել Կոլումբիայի համալսարանում:

Իսկ հոդվածի հեղինակ **Կոռեթ Չարլզ Սկլարթին**, ըստ «Միուսիկալ Էրիզյան» ժամանակագրի, վերջերս Գորկու բարեկամ **Ջոն Հուսայանից** ձեռք է բերել «A. Gorky» մակագրությամբ մի թղթադրամակ, որտեղ 1921-1940 թվերի Գորկու աշխատանքներն են եղել:

ԹԱՐԳՆ. ՆԱԿՈՒ ՇԱՐԿԱՅԱՆԸ

Երվանդ ՏԵՐ-ՆԱԿԱՍՏՐՅԱԼ

Կարապետ Հաննեսայանի հիշատակին

Բեյրութից Տյուր լուր հասավ. իր մահ-կանացուն է կնքել լիբանանահայ համ-րային-մշակութային անվանի գործիչ Կարապետ Հաննեսայանը:

Կարապետ Հաննեսայանը նախնառաջ հրատարակիչ էր: Եվ՝ հրատարակիչ հրատարակիչ: Հրատարակում էր բազմաթիվ ել արժեքավոր գրականություն: Նա հրատարակել է դասական եւ ժամանակակից հեղինակների բազմաթիվ գործեր, սարքարկային բառարաններ, գրաբարի եւ այլ ձեռնարկներ, տեղեկատվական գրքեր, որոնց սուկ թվարկումը մեծ տեղ կզբաղեցնի: Իր հրատարակչական գործունեությունը արժանի է առանձին մանրամասն ու հանգամանակից խոսքի, մանրամասն նկարագրության:

Կարապետ Հաննեսայանը գրոց-բրոց մարդ էր: Երգիծելու ակնհայտ ձիրք էր հունորի նուրբ զգացողություն ունեցող մարդը սարիներ շարունակ մատուցել է ջերմ ու երգի սարածմամբ, որքան Կարապետ Հաննեսայանը: Նա ապրում էր հայ երաժշտական կյանքի ամեն մի երեւոյթով, ամեն մի իրադարձությամբ: Հայ երգ-երաժշտությանը զբաղվելը իր մեծագույն բավականությունն էր, իր մշակութային գործունեության հիմնական գիծը:

Բայց Կարապետ Հաննեսայանը ամենից ավելի երգի եւ երաժշտության մարդ էր... Ես չգիտեմ, չեմ ճանաչում մեկ այլ հայ մարդու, որ այդքան սարված լիներ հայ երգով ու երգի սարածմամբ, որքան Կարապետ Հաննեսայանը: Նա ապրում էր հայ երաժշտական կյանքի ամեն մի երեւոյթով, ամեն մի իրադարձությամբ: Հայ երգ-երաժշտությանը զբաղվելը իր մեծագույն բավականությունն էր, իր մշակութային գործունեության հիմնական գիծը:

1950-ական թվականների առաջին տարիներին Կարապետ Հաննեսայանը մի հրատարակիչ միջոց էր հղանում: Նա որոշում է ամեն սարի մի երգարան կազմել ու հրատարակել, ստեղծել երգարանների մի ամբողջ շարք՝ «Շիրակ երգարան» ընդհանուր խորագրով: Փոքրահիշատակ երգարանները շատ արագ կայուն եւ կանոնավոր չափ ու տեսք են ստանում՝ զուգահեռ եւ լավ ձեւավորված հրատարակչության, մոտ 200 էջ կազմող ծավալ:

1953-2003 թվականներին Կարապետ Հաննեսայանը կազմել է հրատարակել է «Շիրակ» երգարանի 36 հատոր, 31-ը՝ թվագրված, մնացյալը՝ անթվագրված:

Այդ երգարաններում հայ երաժշտական ընթացիկ կյանքի հինգ սասնյակ սարված ժամանակագրությունն ու սարեգրությունը:

Նր կա: Եվ դա այդ երգարանների մեծագույն արժանիքն է:

Ես գիտեի, որ մեր գրադարաններում այդ շարքը չկա: Համարյա զրադարանը միայն մի քանի կտոր ունի: Ես խնդրեցի Կարապետին ամբողջական շարքը միջոցով հայտնաբերել: Պարզվեց, որ ինքը միայն վերջին տարիների հրատարակություններն ունի: Եվ այնուամենայնիվ, Կարապետ Հաննեսայանը չգիտեմ որտեղից ճանաչեց, զգալով իր անհավատարմությունը, 50-ական թվականների մի քանի հատորները դարձրեց զբաղմունք, կազմեց եւ շարքը ամբողջացրեց: Տարիներ առաջ ես շարքը բերեցի եւ հանձնեցի Ե. Չարենցի անվան գրականության եւ արվեստի թանգարանին:

Կարապետ Հաննեսայանը 1960 թվականից հրատարակել է «Ձայնագրեալ Շի-

րակ երգարան»-ի վեց մեծադիր հատոր: Առաջին հատորը հուլիսի ընծայագրով ձեռնարկված էր Թաթուլ Աթունյանին: Հրատարակել է նաեւ «Շիրակ դրոշմակա երգարան», «Ճամբորդի երգարան», «Ձայնագրեալ Շիրակ դրոշմակա երգարան» եւ այլ երգարաններ:

Եվ, իհարկե, «Շիրակ երգարան»-ի ամփոփ երկու մեծադիր շրջանակները:

Կարապետ Հաննեսայանը հայ երգը համարում էր հայ ոգու եւ հայկական էության բարձրագույն դրսևորումը: Եվ հայ երաժշտությանն ու հայ երգին ծառայելը իր կյանքի մեծագույն գործն էր:

Հենց միայն հայկական ճաշակավոր երգարանների կազմելն ու հրատարակելը Կարապետ Հաննեսայանին առանձին դասակարգում տեղ է առաջարկում մեր արդի մշակութային կյանքում: Իր գործունեության այս ասպարեզը նույնպես արժանի է առանձին մասնագիտական խոսքի, մասնագիտական ուսումնասիրության:

...Հրատարակում էր Կարապետ Հաննեսայանը, անսահման բարի, երեսխայի սման անմիջական ու ազնիվ: Այն տարիներին, երբ ես Բեյրութում էի, հաճախ էի լինում «Շիրակ» հրատարակչասանը: Եվ իմ նախաձեռնությամբ շարքը օրերով մի քանի ընկեր-բարեկամներով սկսեցինք հավաքել՝ «Շիրակ» հրատարակչասանը, Կարապետ Հաննեսայանի երկրորդ հարկի փոփոխ աշխատասանակում: Հավաքվում էինք առավոտները: Գալիս էին Ժիրայր Դանիելյանը, Պետր Սիմոնյանը, Հայր Անդրանիկ Կոնյանը... Հիմա արդեն չկա նաեւ Կարապետ Հաննեսայանը: Սփյուռնահայ մշակութային կյանքը լուսավորող մի լաթեր էլ հանգավ... Լաթերը հանգավ, բայց իր հրատարակչական գործունեության լույսը շարունակվում է լինել...

Ես իմ խորին ցավակցությունն եմ հայտնում Կարապետ Հաննեսայանի որդուն՝ Վիգեն Հաննեսայանին, իմ կրտսեր ընկերոջը, օրինավորության ու դարձեցության մասնագետ մի մարդու, որ իր հոր իսկական ժառանգորդն է եւ Կարապետ Հաննեսայանի հրատարակչական ազնիվ գործունեության արժանավոր շարունակողը...

Կարապետ Հաննեսայանի հիշատակը լինելու է իր հրատարակչության շարունակվող գործունեության մեջ, իր հրատարակած երգարանների հետ:

սանն էի լինում: Ժամը իննի մոտերը գալիս էին մյուսները:

Երբ ընկեր-բարեկամները սկսում էին հայտնվել, Կարապետ Հաննեսայանը անմիջապես սուրճ էր դնում եւ աննկատելիորեն մի քանի րոպեով հեռանում էր, թվում էր՝ տղաքանի գործերով: Մի քանի րոպեից աշխատասանակալի սեղանին դրվում էին սուրճը, դամրահացը կամ ծոթրիով հացը: Եվ սկիզբ էր առնում մեծամասն ջերմ զրույց: Քիչ ավելի ուշ, ինքնուկեսի-սասի մոտերը գալիս էր Գրիգոր Շահինյանը եւ միջոց հետո դառնալով էր բերում: Ես կատարել էի դիմավորում Գրիգորին: «Գրիգոր, - ասում էի, - նորե՞ն սառը վերաբերմունք ընկերների հանդեպ», Գրիգորն ընդունում էր կատարել՝ «Ձեր հանդեպ միջոց այս սառը վերաբերմունքը կըլլայ»: Հրատարակչական մթնոլորտ էր, շատ ջերմ ու գրավիչ զրույցներ էին: Ժամը մեկի մոտերը հավաքվածները մեկ մյուսի տեսից հեռանում էին իրենց գործերով, օրը վերջանում էր: Եվ այդ հրատարակչական հավաքները, այդ ջերմ ու սրտառու մթնոլորտը գոյություն ուներ, հնարավոր էր դառնում միայն եւ միայն Կարապետ Հաննեսայանի անսահման բարության եւ ընկեր-բարեկամների հանդեպ ունեցած սիրո եւ խանդաղասանի շնորհիվ: Տարեց մարդը ջանում էր ամեն կերպ ծառայել իր ընկերներին, իր սիրելի մարդկանց: Նրանցից ոմանք այսօր հեռվում են: Գրիգոր Զոյսեյանը՝ Լոս-Անջելեսում, Լեւոն Թորոսյանը՝ իր Վիեննայում, ես՝ Երևանում... Հիմ խմբից Բեյրութում մնացել են Ժիրայր Դանիելյանն ու Հարություն Թորոսյանը:

Մյուսները արդեն չկան, չկան Գրիգոր Շահինյանը, Պետր Սիմոնյանը, Հայր Անդրանիկ Կոնյանը... Հիմա արդեն չկա նաեւ Կարապետ Հաննեսայանը:

Սփյուռնահայ մշակութային կյանքը լուսավորող մի լաթեր էլ հանգավ... Լաթերը հանգավ, բայց իր հրատարակչական գործունեության լույսը շարունակվում է լինել...

Ես իմ խորին ցավակցությունն եմ հայտնում Կարապետ Հաննեսայանի որդուն՝ Վիգեն Հաննեսայանին, իմ կրտսեր ընկերոջը, օրինավորության ու դարձեցության մասնագետ մի մարդու, որ իր հոր իսկական ժառանգորդն է եւ Կարապետ Հաննեսայանի հրատարակչական ազնիվ գործունեության արժանավոր շարունակողը...

Կարապետ Հաննեսայանի հիշատակը լինելու է իր հրատարակչության շարունակվող գործունեության մեջ, իր հրատարակած երգարանների հետ:

Վոն Փիլիպյան. «հայերենն իմ «հայրենի» լեզունն է»

Հետաքրքրական էր հայտնաբերել, որ հայերենը ես, սանկրիտի լեզու, ունի գործիական հոլով. եվրոպական շատ ժամանակակից լեզուներում այն անհետացել է կամ միավորվել է բացառական հոլովին: Հորս հուղարկավորության ժամանակ ես գրաբարով կարդացի մի հասված սուրբ Գրիգոր Նարեկացուց, որն ինձ գոտեմղեց անդիմադրելի ուժով: Նարեկացու աղոթք-բանաստեղծություններն աղեցեցուցիչ ստեղծագործություններ են, անհավանական ուղեւորություններ դեպի վերին անհնարին խորհրդեր: Ես զգում եմ, որ իմ կյանքի մնացած մասը կարող եմ ինչ-որ կերպ ամրացնել՝ սուղվելով Նարեկացու տոնախմբի մեջ եւ երբեք չհայտնաբերելով դրանց սահմանները:

Ինչ է նշանակում հայկական ժառանգությունը ինչ համար:

Մեր էության խորքում կան բաներ, մի տեսակ կողեր, որ մի ամբողջ կյանք էր մեզ դրանք ձանաչելու, այլևս չսասած՝ մեկնաբանելու կամ հասկանալու համար: Դու չես ըմբռնում՝ ինչ ժառանգել, եւ աներկբա է, որ հայ լինելն իր մեջ կրում է հատուկ եւ մասնավոր մի ուժ: Ես ինձ զգում եմ հայ: Ես ինձ նաեւ զգում եմ աներկբացի՝ մորս ազգությունը: Ես բրիտանացի՞ եմ: Ես ծնվել եմ այստեղ եւ ողջ կյանքս ամրել եմ այստեղ: Հիմա, երբ ծնողներս չկան, ես ավելի սուր, քան երբեք,

զգում եմ, թե ինչպես է մեր բոլորի միջով դասնությունը անցնում, թե ինչպես եմ մեզանից շատ հեռու զսնվող հսկայական ուժերը շարժվում յուրաքանչյուրի միջով եւ ուղղորդում են մեր անհատական ճակատագիրը: Հայ լինելու մեջ շատ թանկ եւ փարուն է ունի դասի ինչ-որ բան հավիսյան կորցնելու զարմանալի զգացողությունը: Ասածս միայն մասամբ է վերաբերում Ցեղասպանությանը ու նրա հետեւողներին: Նայե՛ք հայոց դասնությանը եւ կեսնե՛ք, որ հնագույն ժամանակներից ի վեր ժողովրդի գոյությունը ստանալիքի սակ է եղել: Իհարկե, ես չեմ կարող իսկապես ըմբռնել այն ամենը, ինչի միջով անցել են մայրիկներս, հասկանալ դրանց բիրտիական մասշտաբները: Բայց ես հիմա ավելի հսկայ եմ ինքս, որ այն ամենը, ինչը որ եղել է դրանից առաջ, ինձ դրել է որոշակի անհերքելի խնդիրների առջեւ՝ ուղարկելով այնպիսի ճանապարհներով, որոնցով ես չեմ վերադառնալու: Կա սեփականագրված հսկայական եւ անդառնալի մի զգացողություն, որը թվում է սիեզերական, բայց որն, իհարկե, ունի շատ հսկայ եւ բացառելի արմատներ: Ես ծարավի եմ երկրի՝ ինչպես բոլորս: Այդուհանդերձ, ենթադրում եմ, կարող եմ վստահ լինել, որ սվյալ դեպքում այն իսկապես գոյություն է ունեցել եւ իսկապես կորսյալն է մասնակցել...

«ՄԻ՛ ՏՐՏՄԻՐ, ՍԵՐՈ՛ՒԿ...»

Այնպես չէ, որ առաջվա դեպքում անստուն եմ երգիծաբանին: Ուղղակի սովեթի ժամանակակա վերաբերմունքը հիշելով՝ մի տեսակ սիրս չի հոժարում այդ կառույցից բան խնդրել: Համ էլ Կամսարը միջոցառումներից խուսափող մարդ էր, ես՝ նույնպես:

Առաջիկայում Դու՛ք ի՞նչ ծրագրեր ունե՛ք Լեռ Կամսարի հետ կապված. նոր գրքի ստասե՞նք:

Ես դադար եմ վերցրել: Ինչպես ասացի վերելում, փորձելու եմ գիր գրել, որդեսգի հետագայում սերունդներն օգտվեն իմ հիշողություններից: Բավականաչափ հասրներ արդեն կան գրասերներ: Թող Կամսար փնտրողները գնեն եւ կարդան: Եթե վաճառքից գուժար գոյանա՝ անուշոս նոր գիր կծնվի:

Կամսարը դրոշմակա կամ բուհական ծրագրերում ներառված է:

Որդեսգի ունենալն ազատ մտածող, կամային, ազնիվ, անկաշառ, ոչ սրկամիտ սերունդ: Լեռ Կամսարն անդամաճարներն ղեկ է ներառվի դրոշմակա եւ բուհական ծրագրերում: Շատ եմ փափագում, բայց չգիտեմ ինչպես է կարելի դրան հասնել:

Եթե հիմա Ձեր դադար լսե՛ք Ձեզ, ի՞նչ կասե՛իք մրան:

Ինչ կասե՛ի... Ասված իմ, Ասված իմ, ի՞նչ կասե՛ի...

Թերեւս կասե՛ի. «Մի ՏՐՏՄԻՐ, ծերունի, ցանածո բարի եւ ազնիվ սերները դեռ վերընթալվելու են... Կա ժամանակ, որ անուշոս կրթվես Հայոց Պառնասի րո արժանի տեղում:

Լավ կլինե՛ր, որ այդ ժամանակը հաճընկներ իմ ժամանակի հետ... Տարագրույցը՝ ԳԵՎՈՐԳ ԳՅՈՒՆՈՒՄՅԱՆԻ